

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ÇOCUKLARIN KARIYER GELİŞİMİNDE EBEVEYN DESTEĞİ
VE SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN ROLÜ

Vedat BAKIR

Danışman

Doç. Dr. Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Haziran, 2018

TELİF HAKKI

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 24 ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Vedat

Soyadı : Bakır

Bölümü : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Çocukların Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği ve Sosyo-Demografik Özelliklerin Rolü

İngilizce Adı : The Role of Parental Support and Socio-Demographics Variables on Children's Career Development

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Vedat BAKIR

İmza: .....

KABUL VE ONAY

Vedat BAKIR tarafından hazırlanan “**Çocukların Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği ve Sosyo-Demografik Özelliklerin Rolü**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/oy çokluğu ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans /Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı) .....

Bu tezin **Eğitim Bilimleri** Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/____

Prof. Dr. Ali ERASLAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

“Kızıroğlu Ailesine”

TEŞEKKÜRLER

Yüksek lisans eğitimim süresince ilgisiyle, hoş sohbetiyle, güler yüzü ve neşeli tavrıyla bana her türlü yardımı sağlayan tez danışmanım Doç. Dr. Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS' a,

Eğitim hayatım boyunca bana destek olan ve gölgelerini her zaman üstümde hissettiğim sevgili annem Hazal BAKIR ve babam Abdullah BAKIR' a,

Bazen ihmal ettiğim bazen üzdüğüm ama her zaman gurur duyduğum kardeşlerim Funda, Sedat, Sibel, İbrahim, Esmâ, Zeynep ve Musab' a,

Tez süresince anlayışıyla, heyecanıyla, varlığıyla beni mutlu eden şimdi nişanlım kısa süre sonra eşim olacak sevgili Beyza'ya

Bu yaşıma kadar üzerimde emeği olan öğretmenlerime, büyüklerime, eğitime ve bilime gönül veren tüm insanlara,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Vedat BAKIR
Samsun, 2018

ÇOCUKLARIN KARIYER GELİŞİMİNDE EBEVEYN DESTEĞİ VE SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERİN ROLÜ

Yüksek Lisans Tezi

Vedat BAKIR

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran, 2018

ÖZ

Bu araştırmanın amacı ilköğretimin II. kademesinde öğrenim görmekte olan 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin ebeveyn desteği ve sosyo-demografik değişkenler açısından kariyer gelişim düzeylerini incelemektir. Sosyo-demografik değişkenler olarak; cinsiyet, yaş, sınıf, kardeş sayısı, anne-baba durumu, gelir düzeyi, gitmek istediği lise türü ve en son bitirmek istediği okul belirlenmiştir. Araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Adıyaman'ın Kâhta ilçesinde öğrenim görmekte olan 1288 (693 kız; 595 erkek) 7. ve 8. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği (ÇKGÖ)”, “Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği (KEİDÖ)” ve kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Verileri çözümlemek amacıyla Pearson Momentler Korelasyon Katsayısı, *t* testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde kariyer gelişiminde kız öğrencilerin bilgi, merak, denetim odağı, zaman perspektifi, benlik kavramı, sözel teşvik ve duygusal destek puanlarının erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Erkek öğrencilerin ise anahtar figür ve kariyere ilişkin modelleme alt ölçeklerinde kız öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek puana sahip olduğu görülmüştür. Diğer alt ölçekler olan ilgi, planlama ve araçsal yardım cinsiyet açısından farklılaşmamaktadır. Sınıf düzeyini göre baktığımızda ise 8.sınıfların bilgi ve denetim odağı puanları 7. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde daha yüksektir. Araçsal yardım alt boyutunda ise 7. sınıfların anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Diğer alt boyutlar ise sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Gidilmek istenen lise

VII

türüne göre baktığımızda ise alt boyuttaki en yüksek puanlar sırasıyla Fen lisesi, İmam Hatip lisesi/Anadolu lisesi, Meslek Lisesi şeklinde olduğu görülmektedir. Bitirilmek istenen en son okul şeklinde baktığımızda ise alt boyuttaki en yüksek puanlar doktora, yüksek lisans, üniversite, 2 yıllık yüksekokul, lise düzeyinde olduğunu görmekteyiz. Araştırma sonuçları, literatürdeki çalışmalar dikkate alınarak mesleki rehberlik ve kariyer psikolojik danışmanlığı bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Ebeveyn Desteği, Kariyer Gelişimi, Ortaokul Öğrencileri

Sayfa Sayısı : 85

Danışman : Doç. Dr. Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS

İkinci Danışman :

**THE ROLE OF PARENTAL SUPPORT AND SOCIO-
DEMOGRAPHICS VARIABLES ON CHILDREN'S CAREER
DEVELOPMENT**

MS Thesis

Vedat BAKIR

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June, 2018

ABSTRACT

The purpose of this research is studying in 7th and 8th grade students in the second stage of primary education is to examine the level of career development in terms of parental support and socio-demographic variables. Socio population-based demographics variables as gender, age range, number of siblings, parental status, income level and type of school they want to go is denoted finish school's last request. This research is 2017-2018 academic year studying at The Kahta district in 1288 (693 girls, 595 boys) 7th and 8th grade students was carried out. Research data, "Career Development Scale for Children (CDSD)", "Career Related Parent Support Scale (CRPSC)" and were collected using a personal information form. Pearson Product Moment Correlation Coefficient to analyze the data, *t* test, one-way analysis of variance was used. Girl students' knowledge in career development according to the findings of the research, curiosity, focus of control, time perspective, self-concept, verbal encouragement and emotional support scores were significantly higher than those of male students. Male students are the key figures and was significantly higher than female students for a career in modeling subscales were seen. Other subscales which interest is not gender differentiation in terms of planning and instrumental assistance. When we look at the class level based on the information and control the focus of 8th grade scores were significantly higher in accordance with Grade 7 students. In the instrumental help significantly lower size was higher in the 7th grade. Other dimensions and does not vary significantly according to the grade level. Get the highest scores in the bottom to the desired size

by looking at the type of high school science high schools, respectively, primarily Religious High School, Anatolian high schools, we see that as the Vocational School. When we look at the latest form of the desired finished school subscale scores highest in doctoral, graduate, college, high school two years, we see that in the form of high school. Research results, considering vocational guidance and career counseling studies in the literature are discussed in context.

Key Words : Parental Support Career Development, Secondary Students

Number of Pages : 85

Advisor : Assoc. Prof. Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS

Co-advisor :

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI.....	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT	IX
İÇİNDEKİLER	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
I. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	3
1.2. Araştırmanın Önemi	4
1.3. Sayıtlar	5
1.4. Sınırlılıklar	5
1.5. Tanımlar	5
İKİNCİ BÖLÜM	8
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	8
2.1. Kariyer Kavramı	8
2.2. Kariyer Danışmanlığı	8
2.3. Kariyer Danışmanlığının Tarihsel Gelişimi	8
2.4. Kariyer Gelişimi Kuramları	11
2.4.1. Ginzberg ve Arkadaşlarının Kariyer Gelişimi Kuramı.....	12
2.4.2. Super'in Kariyer Gelişimi Kuramı.....	14
2.5. İlköğretimde Kariyer Gelişimi	27
2.6. İlköğretimde Kariyer Danışmanlığıyla İlgili Yapılan Araştırmalar ..	29
2.7. Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği	31
2.8. Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörler	32
2.8.1. Psikolojik Faktörler	32
2.8.2. Sosyolojik Faktörler	34
2.8.3. Cinsiyet.....	36
2.8.4. Ekonomik ve Politik Faktörler.....	38
III. YÖNTEM.....	40

3.1. Araştırma Modeli	40
3.2. Evren ve Çalışma Grubu	40
3.3. Veri Toplama Araçları.....	43
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	43
3.3.2. Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği.....	43
3.3.3. Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği.....	45
3.4. Verilerin İstatiksel Analizi.....	46
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	47
IV. BULGULAR.....	47
BEŞİNCİ BÖLÜM	69
V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	69
5.1. Öneriler	74
KAYNAKÇA	76
EKLER.....	81

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri	42
Tablo 2: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri	47
Tablo 3: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları.....	47
Tablo 4: Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları	48
Tablo 5: Araştırmaya katılan öğrencilerin gelir düzeyleri	48
Tablo 6: Araştırmaya katılan öğrencilerin gitmek istedikleri lise türü	49
Tablo 7: Araştırmaya katılan öğrencilerin en son bitirmek istedikleri program.....	49
Tablo 8: Ölçeklerin alt boyutlarına ilişkin korelasyon katsayıları	51
Tablo 9: İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimine ilişkin regresyon analizi sonuçları.....	55
Tablo 10: Cinsiyete göre kariyer gelişimi ve ebeveyn desteği alt ölçeklerine ilişkin <i>t</i> -testi sonuçları	57
Tablo 11: Sınıfa göre kariyer gelişimi ve ebeveyn desteği alt ölçeklerine ilişkin <i>t</i> -testi sonuçları.....	60
Tablo 12: Bitirilmek istenen okul türüne göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) 62	
Tablo 13: Öğrencilerin gitmek istediği türüne göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA)	65

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
ÇKGÖ	Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği
KİEDÖ	Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

Psikolojik danışmanlık ve rehberlik uzmanlık alanının başlangıcı olarak kabul ettiğimiz mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı, bu alanın gelişimine katkı sağlayan en temel mihenk taşlardan ve alanda ağırlığını sürdüren vazgeçilmez boyutlardan biri olarak kabul edilmektedir. Tabii olan bu durumun önemi ise bireyin yaşam rollerini belirleyen, kendini ve çevresini anlamlandırmasını sağlayarak ona hayat perspektifi kazandıran olgunun meslek/iş olmasından kaynaklanmaktadır.

İlk zamanlarda basit düzeyde meslek tercihi ve iş olanakları gibi alternatifler sunma yönünde başlayan alan çalışmaları günümüzde oldukça kapsamlı ve bireyin gelişim dönemlerini de dikkate alan çok yönlü bir sürece girmiştir.

Günümüzde ekonomik, siyasal, sosyal ve teknolojik anlamda hızlı değişimler ve büyük gelişmeler görülmektedir. Dolayısı ile bu değişim ve gelişmelerin bireyler üzerindeki etkisi de oldukça fazladır. Bireylerin yaşam döngülerinde bu değişim ve gelişimlere uyum sağlayarak kariyerleri için avantaj haline getirmeleri gerekmektedir. Yetişkinler de olduğu kadar çocukların da sağlıklı ve doğru karar verebilmeleri açısından profesyonel anlamda mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetlerine gerek duyulmaktadır. Değişen yaşam koşulları ve bireylere etkisine baktığımızda mesleki anlamda da yansımaların olduğunu görmekteyiz. Artık mesleki süreç eğitim hayatı ile sınırlı kalmamakta sonraki süreçlerde bile gelişmeye devam etmektedir. Salt bir bakış açısından kurtularak iş hayatında farklı alternatifler bireye sunulmakta olup mesleki yönelimde değişme görülebilmekte bireyin önüne çıkan fırsat ve imkânlar bir avantaj olarak sunulmaktadır. Böylelikle yaşamı boyunca birden fazla meslekte çalışma ve dolayısıyla birçok işe girebilen birey için gelişen ve değişen dinamiklere uyum sağlamak açısından profesyonel anlamda kariyer danışmanlığına ihtiyaç duyulmaktadır.

Super (2014), “kariyer” kavramını ortaya atarak mesleki gelişimin çocuklukta başlayıp emekliliğe kadar hatta yaşamın sonuna kadar devam eden bir süreç olarak tanımlayan kuramcı olmuştur (aktaran Can ve Taylı, 2014). Genel olarak bireylerin mesleki tercih ve yönelimlerinin eğitim süreci içinde şekillenerek son halini aldığı düşünülse de aslında kariyer gelişimini yaşam boyu devam eden bir süreç olarak niteleyebiliriz.

Kariyer psikolojik danışmanları, psikolojik danışma becerilerini kullanarak danışanla iyi iletişim kurma, kariyer danışmanlığı sürecinde hedefler oluşturma, bireylerin kariyer sorunlarıyla daha etkili baş etmeleri, iş hayatında karşılaştıkları durumlarda sağlıklı karar vermelerini sağlamak amacıyla yeni beceriler ve bakış açıları kazanmalarını sağlar.

Kariyer gelişiminde hiç kuşkusuz bireylerin eğitim hayatları önemli bir yer tutmaktadır. Okul öncesi eğitimden başlayıp eğitim sürecinin sonuna kadar okullarda uygulanan rehberlik ve psikolojik danışma programlarının öğrencilerin mesleki gelişimleri üzerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Okullarda kariyer rehberliği kapsamında öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmaya yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Kariyer rehberliğinde, öğrencilerin kariyer farkındalığı geliştirmelerine, ilgi ve yetenekler gibi konularda kendilerini tanımalarına, eğitim sistemini öğrenmelerine, meslekler ve işgücü piyasası hakkında bilgi edinmelerine, karar verme ve planlama yapmayla ilgili kritik konuları kavramalarına ve beceriler kazanmalarına yardımcı olmak amaçlanır (Özyürek, 2013). Bu kapsamda okullarda bireysel ve grupla çeşitli faaliyetler yapılmaktadır. Ayrıca her kademedeki üst eğitim kurum ziyaretleri, fabrikalara/iş merkezlerine geziler düzenlenmekte meslek konferansları ile de bunlar desteklenmektedir. Bunun yanında rehberlik/kariyer planlama gibi dersler kapsamında belli kazanımlar çerçevesinde sınıf içi etkinlikler planlanmaktadır. Yerel düzeyde ise okullarda çeşitli projeler hazırlanarak mesleki anlamda farkındalık sağlanmaya çalışılmaktadır (Adıyaman ilinde uygulanan Erdemli ve Başarılı Birey projesi gibi...). Genel anlamda eğitim kurumlarımızın kariyer gelişiminde önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz.

Eğitim öğretim çağındaki çocukların kariyer gelişiminde bazı sosyo-demografik özelliklerde etkili olduğu düşünülmektedir. Cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, kardeş sayısı,

anne/baba durumu gibi özelliklerden bahsedilebilir. Zaten çalışmamızda bu gibi özelliklerin çocukların kariyer gelişimine olan etkisi araştırılmak istenmektedir.

Ailenin maddi geliri, eğitim seviyesi, kültürel düzeyi, içinde bulunduğu çevre kısacası sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı öğrencilerin mesleki gelişimlerini olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir (Kuzgun, 2000). Cinsiyet olarak baktığımızda örneğin, erkeklerle kıyaslandığında, kadınların sayısının mühendislik, ticaret ve sanayii gibi alanlarda belirgin biçimde az olduğunu görmekteyiz (Özyürek, 2013). Cinsiyet anlamında böyle bir sonucun çıkmasında toplumsal yargılar ve kalıplaşmış düşüncelerin etkisi yadsınamaz.

Anne baba tutumları da çocuğun gelişiminde önemli yer tutmaktadır. Kesici'ye (2005) göre anne baba tutumları çocukların mesleki karar verme sürecinde bilgi toplama, tecrübe kazanma, motivasyon, mesleki yönelim gibi konularda etkili olmaktadır. Anne babalar kariyer gelişim süreci boyunca etkisini hissettiren ünlü bir unsurdur. Bireylerin kariyer gelişim süreçlerini etkileyen birçok faktörden bahsedebiliriz ama bu faktörlerden ölçülebilir olanlar sınırlıdır. Bu faktörlerin en önemlileri; psikolojik faktörler, sosyolojik faktörler, cinsiyet, ekonomik ve politik faktörler olarak sınıflandırabiliriz (Pişkin, 2012).

Kariyer gelişimi sadece meslek seçimiyle biten bir süreç değildir. Bireyin hayatı boyunca yaptığı tercihleri ve aldığı kararlar ile şekillenerek ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Alınan eğitimler, cinsiyet, ekonomik durum, önümüze çıkan fırsatlar, ait olduğumuz kültür, aile durumumuz, içinde bulunduğumuz sosyoekonomik sınıf, bu sınıfın avantaj ve dezavantajları, anne baba eğitimi, anne babanın dünya ya bakış açıları, ülkenin ekonomik ve politik durumu vs. bu süreç üzerinde etkilidir. Bunların ötesinde olan bireyin yetenekleri, ilgileri ve kişisel özellikleri temel yordayıcılar olarak kabul edilebilir. Bir yandan bireysel özellikleri tanımaya çalışırken öbür tarafta çevresel faktörler ve iş piyasası da hesaba katılmalıdır. Bu açıdan baktığımızda kariyer gelişimini çok yönlü bir süreç olarak ele alabiliriz. Kişisel faktörlerin yanında çevresel faktörler hatta küresel faktörler bile etkilidir. Pişkin'e (2012) göre bireysel ve çevresel dinamiklerin yeterince dikkate alınmadığı bir danışmanlık sürecinin yeterince etkili olamayacağı açıktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerini cinsiyet, sınıf, gitmek istenen lise, en son bitirilmek istenen okul düzeyi değişkenleri açısından incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri, sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri, gitmek istenen lise türüne göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri, bitirilmek istenen en son okula göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri ile ebeveyn desteği arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde ilköğretim dönemi, “zorunlu eğitim” diye tabir ettiğimiz kesintisiz eğitim sürecinin bir parçasıdır. Bu dönemde bireyler temel eğitim almanın yanı sıra günlük yaşamla ilgili bilgi ve becerileri de kazanmaktadır (Can, 2012). Aynı zamanda bu dönem ortaöğretim için de bir hazırlık dönemi sayılmaktadır. Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan (2009, s.25): “Kişinin kendine olan güveni, kendini kabul, benlik tasarımı, içsel denetiminin gelişmesi gibi kişilik boyutları da bu dönemde gelişmektedir”. Bu yıllar çocukların kişilik gelişimi açısından da önemli kabul edilmektedir. Ayrıca bu dönemde çocukların mesleklere yönelik ilgi, tutum, değer ve davranışlarının kazanıldığı dönemdir.

Kariyer gelişimine “gelişimsel” açıdan bakan Ginzberg ve arkadaşları ile Super özellikle ilköğretim dönemine ayrı bir önem vermişlerdir. İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimiyle ilgili alanyazına baktığımızda oldukça az ve sınırlı çalışmalar yapıldığını görmekteyiz. Özellikle ülkemizde bu kadar önemine rağmen ilköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimi ile ilgili araştırmaların oldukça az olduğunu görmekteyiz. Bunun yanında yapılan araştırmalar daha çok lise ve sonrası kapsamaktadır. İlköğretim öğrencilerine yönelik yapılan bazı araştırmalara baktığımızda çok sınırlı düzeyde kalmaktadır. Yakın zamanda yapılan çalışmalar

bulunmaktadır (Bacanlı, Sürücü ve Özer, 2007; Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan, 2009; Evren, 1999; Sapmaz, 2010; Yayla, 2011). Bu açıdan bakıldığında alanda araştırmalara ihtiyaç duyulduğu fark edebilmektedir.

Yaptığımız bu araştırma ile alanda ihtiyaç hissedilen ilköğretim II. kademedeki öğrencilerin kariyer gelişimlerinin incelemesi amaçlanmaktadır. Böylelikle kariyer anlamında öğrencilerin gelişim düzeyleri, kariyer gelişimleri ortaya konularak daha iyi anlaşılmasını sağlayacak; bunun yanında alanda çalışanlara ve paydaşlara gerçekçi veriler sağlanmış olacaktır. Bilhassa kariyer gelişiminde ebeveyn rolünün görülmesi anne babalara yol göstermek açısından önemli görölmektedir. Kariyer gelişimi açısından program hazırlayan çeşitli birimlere ve eğitim kurumlarına sağlam, güvenilir ve geçerliği yüksek kaynak niteliğinde olacaktır.

1.3. Sayılıtlar

1. Araştırmaya katılan bireylerin veri toplama araçlarını içten, dürüst ve samimi bir şekilde yanıtladıkları kabul edilmiştir.
2. Kullanılan ölçme araçlarının istenilen hedefler doğrultusunda ölçme yaptığı varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2017-2018 eğitim öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, “Kişisel Bilgi Formu” , “Çocuklarda Kariyer Gelişim Ölçeği” ve “Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği” nin ölçtüğu niteliklerle sınırlıdır.
3. Bu araştırmanın bulguları Adıyaman ili Kâhta ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 12 okulda 7. ve 8. sınıflarda öğrenim gören toplam 1288 öğrenci ile sınırlıdır.
4. Araştırmada öz bildirim tarzı ölçek kullanıldığı için sosyal beğenirlik hatası karışmış olabilir.
5. Değişkenler arasında neden sonuç ilişkisi kurulamaz.

1.5. Tanımlar

Meslek: Meslekle ilgili literatüre baktığımızda birçok tanımlamalar görebilmekteyiz. Bu tanımlar içinde en kapsamlısını vermeye çalışacağız. Kuzgun (2006): “Mesleği, insanlara yararlı mal ya da hizmet üretmek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, belli bir eğitimle kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, kuralları toplumca belirlenmiş etkinlikler bütünü olarak tanımlanabilir.”

İş: Meslek ile iş birbiri ile en çok karıştırılan kavramlardır. Hatta kullanımlarda birçok defa birbirinin yerine kullanılır. Aslında iş, mesleğin uygulanmasıdır. Bireyin meslek sahibi olmaya yönelik elde ettiği bilgi ve becerileri belli görevler çerçevesinde ifa etmesine iş denilebilir. Bir insan psikolojik danışmanlık ve rehberlik okuduğunda çalıştığı pozisyon okul psikolojik danışmanı/rehberlik öğretmeni onun işi olur. Ya da hukuk bireyin mesleği iken savcı olması ise onun işidir.

Kariyer: Kuzgun (2006): “ Kariyer, bir ömür boyu yaşanan olaylar dizisi, mesleklerin ve diğer yaşam rollerinin birbirini izlemesi sonucu oluşan genel görünüm ve mesleki gelişim çizgisinde ilerleme, duraklama ve gerilemeleri ifade eden bir kavramdır (s.15)”. Kariyer kavramının tanımlarına baktığımızda hepsinde ortak olan “süreç” olarak bakılmasıdır. Bu süreç yaşamın ilk yıllarında başlayıp bir ömür boyu devam eden süreçtir.

Kariyer Gelişimi: Bireyin yetenekleri, ilgileri, kişisel özellikleri, mesleki değerleri ve hayat tarzı perspektifinden hareketle tüm bunların mesleki anlamda etkileşimi doğrultusunda; mesleki yönelimlerini şekillendirecek eğitim kurumlarındaki süreçleri de içine alan bilgiyi işlemeye yönelik yapılan uzun soluklu bir araştırma ve ilerleme sürecidir.

Kariyer Danışmanlığı: Alan uzmanları tarafından terapötik koşulların bilgi ve becerileri kullanılarak kariyer gelişimi anlamında bireylere farkındalıklarını arttırma konusunda sunulan profesyonel bir hizmet alanıdır. Aynı zamanda dinamik bir süreçtir. Birey odaklı bakış açısıyla, değişen ve gelişen dünya şartlarının kariyer gelişimine olan etkisinin fırsatlara dönüşmesi için kişilere sunulan yardım hizmetidir. İş yaşamındaki olumlu ve olumsuz durumların bireylerin yaşamına etkilerine yönelik çalışan profesyonel yardım süreci olarak nitelenebilir.

Kariyer Rehberliği: Kariyere yönelik bilgi sağlamak ve var olan bilgi düzeyini arttırmak amacıyla eğitim kurumlarının, iş dünyasının, merkezlerin, büroların ve ilgili kurumların sunmuş olduğu eğitim programlarını ifade eder.

Meslek Seçimi: Kuzgun (2000): “Bireyin kendine açık olan meslekleri çeşitli yönleri ile değerlendirip kendi gereksinimleri açısından istenilir yönleri çok, istenmeyen yönleri az olan bir mesleğe karar vermesidir. Günümüzde meslek seçimi ve kariyer seçimi aynı anlamda kullanılmaktadır (s. 45)”.

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kariyer Kavramı

Kariyer, bir ömür boyu yaşanan olaylar dizisi, mesleklerin ve diğer yaşam rollerinin birbirini izlemesi sonucu oluşan genel görünüm ve mesleki gelişim çizgisinde ilerleme, duraklama ve gerilemeleri ifade eden bir kavramdır (Kuzgun, 2006). Tanımdan da anlaşıldığı üzere yaşam içerisinde birçok rol üstlenen birey için anne/baba, çocuk, öğrenci, çalışan, eş, sevgili, vatandaş, toplum içerisinde bir fert olma gibi tüm rollerin bileşimi olarak kabul edilen bir süreçtir.

2.2. Kariyer Danışmanlığı

Kariyer danışmanlığı ise bireyin mesleki yönelimlerini ve iş hayatında karşılaştığı durumlara yönelik olarak gerek bireysel gerekse grupla yürütülen terapötik bilgi ve becerilerin kullanıldığı psikolojik danışma biçimini ifade eder.

Amerikan Ulusal Kariyer Gelişimi Derneği (NCDA), kariyer danışmanlığını şöyle tanımlamıştır:

“Bireylerin mesleklere, kariyerlere, kariyer rollerine ve sorumluluklarına, kariyer kararları verme ve kariyer planlama, serbest zaman aktiviteleri planlama, kariyer yolları ve diğer kariyer gelişim aktiviteleri (örneğin, özgeçmiş yazma, iş görüşmesi, iş arama teknikleri) gibi onların kariyerleri ile ilgili çatışma ve sorunlara yönelik bireysel veya grupla sürdürülen danışma sürecidir (Herr, Cramer ve Niles, 2004, s. 42)”.

2.3. Kariyer Danışmanlığının Tarihsel Gelişimi

Kariyer gelişimi danışmanlığının tarihçesine baktığımız zaman küresel anlamda yaşanan değişim ve gelişmelerin bu alanın ortaya çıkmasını sağladığını görmekteyiz. 1850’li yıllardan sonra ülkeler arasındaki rekabet sonucu kalifiyeli ve nitelikli eleman ihtiyacını doğurmuştur. Askeri anlamda yapılacak olan alımlarda bireylerin kişisel özelliklere dikkate alınarak seçim yapma gereksinimi hissettirmiştir. Sanayi devrimi ile başlayan süreçte ise vasıflı işçi istihdamı gibi ihtiyaçlar mesleki anlamda yönlendirme sağlayacak bir alanın doğmasına katkı sağlamıştır. Özelde baktığımızda ise bireylerin yetenek, ilgi, kişisel özellikleri ve değer beklentileri doğrultusunda

yapacakları mesleki tercihler profesyonel anlamda böyle bir hizmet alanının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Mesleki rehberlik anlamında ilk sistematik çalışmalara başlayan kişi Frank Parsons olmuştur. Parsons aslında bir mühendis ve sosyal çalışmacıdır. Mesleki rehberlik anlamında çeşitli konferanslar vermeye başlayan Parsons ilgi ile karşılanınca bu alanda hizmet veren ilk mesleki büroyu kurmuştur. Burada çeşitli testler ile bireylerin özellikleri ve mesleklerin gerektirdiği özellikler karşılaştırılarak “Mantiki eşleştirme” dediğimiz yöntem ile bireylere mesleki yönlendirme yapılmıştır. Aslında bir bakıma psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanının oluşması da böylelikle başlamış oldu. Parsons 1909’ da ilk defa ortaya attığı “Mesleki Rehberlik” kavramında bireylerin meslek arama yollarını, işe girmelerini; etkili ve başarılı çalışan olma nitelikleri gibi mesleki yardım sürecini açıklamıştır. Özellik-Faktör kuramı mesleki rehberlik anlamında profesyonelce verilmeye çalışılan hizmetlerin başlangıcı olarak kabul edilebilir (Baysal, 2005).

Parsons’un ortaya attığı üç aşamalı mesleki rehberlik modelinde, kişilerin analizi, mesleklerin özelliği ve bu ikisinin mantıki eşleştirmesi temel yöntem olarak kabul edilmektedir. Özellik-Faktör yaklaşımı dediğimiz bu yaklaşıma göre kişisel özellikler geçerli ve güvenilir şekilde ölçülebilir (Çoban, 2010).

Ulusal anlamda yapılan meslek konferansları da alanın yaygınlaşmasına ve gelişmesine katkılarda bulunmuştur. Bu doğrultuda yapılan Boston (1910), New York (1912) ve Michigan (1913) mesleki rehberlik konferansları o zamanlar için büyük önem teşkil etmektedir (Can, 2012).

1913’ te Ulusal Mesleki Rehberlik Derneği (NVGA) kurularak bu alanda önemli faaliyetlere başladı. Bu aşamadan itibaren bu tür yardımlara olan ihtiyaç artarak “Rehberlik” alanının doğmasına neden oldu (Yeşilyaprak, 2012). Basit şekilde yapılan mesleki tercih yönelimleri günümüze kadar gelişerek gelişimsel dönemleri dikkate alan çok yönlü ve yaşam boyu sürebilen “Kariyer Danışmanlığı” hizmetine dönmüştür. Amerika’dan Avrupa’ya bu gelişmeleri 1900’lerden günümüze uzun uzadıya anlatabiliriz. Birazda ülkemizdeki gelişmelere bakmamız araştırmamız açısından önem teşkil etmektedir.

Dünya da olan gelişmeler ülkemizi de etkilemeye başlamıştır. Özellikle Amerika’da olan gelişmeleri yakinen takip eden Türkiye’deki uzmanlar mesleki anlamda yapılan çalışmaları uyarlamaya çalışmışlardır. Böylelikle psikolojik danışma çalışmalarının başlangıcı da bu dönem olarak kabul edilmektedir. Sonradan Avrupa Birliği süreci ile başlayan süreçte diğer ülkelerle daha çok işbirliği ve proje bazında çalışmalar vesile olmuştur.

Ülkemizde mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı hizmetleri daha çok “insan gücü planlaması” olarak düşünülmüştür (Yeşilyaprak, 2012). Daha çok eğitim sistemimizde görülen aksaklıklar nedeniyle mesleki rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmiştir. 1950’li yıllarda Amerika’dan uzmanlar getirilerek eğitim sistemimiz ile ilgili çeşitli raporlar hazırlanmış ve konferanslar verilmiştir (Kuzgun, 2006). Bu yıllarda yapılan incelemeler ışığında ders müfredatları değiştirilmiş; seçmeli derslerde öğrencilere sunulmuştur. Ayrıca bireysel farklılıklara dikkatler çekilerek tüm öğrencilerin gelişimine yönelik stratejiler belirlenmeye çalışılmıştır. 1960’ lı yıllardan itibaren mesleki rehberlik konusu kalkınma planlarında yerini bulmaya başlamıştır (Kuzgun, 2006).

Okullarımızda okul psikolojik danışmanı/rehberlik öğretmeni kadroları açılarak öğrencilerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin daha sağlıklı yürütülmesi sağlanmaktadır. Hali hazırda rehberlik hizmetleri mevzuatında şu ifadeler bulunmaktadır: “Mesleklerin özelliklerini, ön koşullarını, eğitim, yetiştirilme ve staj olanaklarını, çalışma koşullarını, verilen bursları, eğitim ve iş gücü yetiştirme programlarını, öğrenciler, öğretmenler ve velilerle paylaşır”. Böylelikle okulda çalışan rehberlik öğretmenlerinin görevi tanımlanmıştır (MEB, 2017). Hali hazırda ortaöğretim kurumlarında olduğu kadar ilköğretim kurumlarında da mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı çalışmaları yürütülmektedir.

Söz konusu olan bireylerin kişisel özelliklerini bilerek sağlıklı yönlendirmeler olunca alanda test ve envanter geliştirilmesi ihtiyaç haline gelmiştir. Özellikle Kuzgun’ un geliştirdiği “Akademik Benlik Kavramı” gibi ölçekler alana kazandırılmıştır (Kuzgun, 2006). Daha birçok test ve envanter geliştirilerek alanda kullanılmaktadır.

İlköğretim 8. sınıftan itibaren birer saat rehberlik dersi müfredata eklenerek öğrencilerin mesleki gelişimlerine katkı sağlanmaktadır. Ayrıca okul rehberlik

servisi, sınıf öğretmenleri ve okul idaresi işbirliği ile meslek tanıtım günleri, üst eğitim kurum ziyaretleri ve çeşitli oyunlar ile farkındalık sağlanmaktadır.

2.4. Kariyer Gelişimi Kuramları

Bildiğimiz üzere meslek seçimine ve kariyer gelişimine artık bir süreç olarak bakılmaktadır. Bu anlamda meslek seçimi sürecinin nasıl oluştuğu, bireylerin nasıl meslek seçtiği, çocukluk döneminden itibaren hayali olarak başlayan mesleki yönelimlerin zaman ilerledikçe nasıl gerçekçi bir evreye girdiği hep merak konusu olmuştur. Bu bağlamda oldukça karışık olan bu süreci açıklamaya çalışan kuramlar meydana çıkmıştır. Kuram kavramı genel olarak, “olaylara, olgulara ilişkin gözlemleri düzenleme ve yorumlama için bir çerçeve sağlayan genel kavramların ve fikirlerin sistematik açıklamasıdır” şeklinde tanımlanmaktadır (Yeşilyaprak, 2012, s. 79). Kuramlar birbiriyle alakalı oluşan birçok olayı belli bir düzen içinde bazen de neden sonuç ilişkileri içinde durumları anlamamızı sağlar. Bu bağlamda mesleki gelişim kuramı da Yeşilyaprak (2012, s. 79) tarafından “ bireylerde meslek fikrinin nasıl doğup geliştiği, mesleki seçim ve kararın nasıl oluştuğu, bu seçimi etkileyen etmenlerle birlikte bu süreci açıklamaya çalışan bilimsel görüşlerdir” şeklinde tanımlanmaktadır.

Meslek gelişim kuramları bireylerde meslek kavramının nasıl geliştiğini incelemektedir. Bu süreci etkileyen kişisel ve sosyal faktörlerin nasıl bir role sahip olduğunu bilimsel olarak açıklamaya çalışmaktadır. Bunu yaparken gerektiğinde ölçme araçlarından faydalanarak test ve envanterler geliştirilmektedir. Kuramlar ebeveynler içinde sistematik yol gösterici bir etkiye sahiptir. Ayrıca kariyer psikolojik danışma sürecinde ise süreci yönlendirici ve yol gösterici bir öneme sahiptir.

Temelde kariyer gelişiminin yaşamın ilk yıllarında başladığı kabul edilmektedir. Bu doğrultuda kuramlar meslek fikrinin nasıl başladığı, bireylerin ilgilerinin nasıl geliştiği, yetenek ve kişisel özelliklerin etkisi, çevresel faktörlerin ve uyarıcıların etkisinin nasıl olduğunu psikolojik olarak betimlemeye çalışırlar.

Mesleki rehberliğin başladığı 1909 yılından bu yana meslek tercihlerinin nasıl oluştuğunu genel kabul görmüş açıklamasının yapılamaması kuramları ortaya

çıkarmıştır (Yeşilyaprak, 1995). Her kuram farklı bir bakış açısıyla farklı bir perspektiften bakarak kariyer gelişimini açıklamaya çalışmaktadır.

Kuramlara gelen bazı eleştirilerde bulunmaktadır. Örneğin; beyaz yetişkinlerde, orta ve üst sınıf insanlarda daha çok erkeklere yönelik araştırmalar olduğu söylenmektedir (Yeşilyaprak, 2012). Her ne kadar eleştirilerde olsa sağladığı faydalar açısından değerlendirmek gerekir. İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimini araştırdığımız için kariyer gelişimini gelişimsel bir açıdan yaklaşan Ginzberg ve Super'in kuramları üstünde durulacaktır.

2.4.1. Ginzberg ve Arkadaşlarının Kariyer Gelişimi Kuramı

Ginzberg'in kuramı, aslında bir ekonomist, sosyolog, psikolog ve psikiyatristin ortak çalışmasıyla ortaya çıkan bir kuramdır. Bu yönü ile disiplinler arası yaklaşımı ifade eder (Ayas, Deniz, ve Kağan, 2010). Meslek gelişim sürecine gelişimsel olarak bakan ilk kuram olması oldukça önem teşkil etmektedir. Ginzberg, Ginsburg, Axelard ve Herma sırasıyla ekonomist, psikiyatrist, sosyolog ve psikolog olmaları böyle bir anlayışın ortaya çıkmasında belirleyici olmuştur.

Ginzberg ve diğerleri (1951) göre meslek seçimi bireyin istekleri ile sağlanan imkânların eşleşmesi sonucu oluşur ve geriye dönülmez olarak düşünülür. Tanımda görüldüğü üzere süreç, geriye dönülmezlik ve uzlaşma kavramları kullanılmıştır. İlerleyen zamanlarda bu tanım revize edilerek şöyle değiştirilmiştir: “Meslek seçimi, bireyin meslek hazırlığı, amaçları ve çalışma dünyasının gerçekleri arasında en üst düzeyde uyumu bulmak için yaşam boyu süren bir karar verme sürecidir” (aktaran Siyez, 2012, s. 174). Görüldüğü üzere yaşam boyu devam eden bir süreç olarak revize edilmiştir.

Ginzberg ve diğerleri, kariyer gelişim kuramlarını fantezi dönemi, deneme dönemi ve gerçekçi dönem olmak üzere üç döneme ayırmışlardır. Deneme dönemi ve gerçekçi dönemde kendi içlerinde dört ve üç alt döneme ayrılmaktadır.

Fantezi (Hayal) Dönemi (7-12 yaş)

Meslek seçimi daha küçük yaşlardayken başlayan bir süreçtir. Özellikle çocukluk döneminde meslek isimlerinin telaffuz edilmeye başlandığını görebilmekteyiz (Kuzgun, 2006). Çok küçük yaşlarda olan bir çocuğa “Büyüyünce ne olmak istersin?” diye sorduğumuzda hiç tereddüt etmeden bir meslek ismi söyleyecektir.

Peki, bu durum nasıl oluşmakta? Çocuk izlediği bir çizgi film karakteriyle özdeşleşmiş olabilir ya da televizyonda görmüş olduğu bir meslek ilgisini çekmiş olabilir. Bazen de bir meslek mensubunun giymiş olduğu kıyafet dikkatini çektiği için o mesleği istediğini söyleyebilir. Vereceği cevap ne olursa olsun halen gerçek anlamda kesin bir meslek söylemesini bekleyemeyiz. Çünkü bu yaştaki çocukların henüz zaman algısı gelişmemiştir. Mesleklerin özelliklerini gerektirdiği şartları sağladığı sonuçları düşünemedikleri için hayali gelmektedir. Bu dönem 11 yaş öncesini temsil etmektedir.

Bu dönemde çocuklar mesleki gerçeklerin ve yeteneklerinin farkında değildir. Dış dünyaya hayali olarak bakmakta ve mesleklere çeşitli oyunlar gözüyle bakarlar (Alçekiç, 2011).

Deneme Dönemi (12-18 yaş)

Bu dönem de kendi içinde ilgi, yetenek, değer ve geçiş diye alt basamaklara ayrılır:

İlgi Basamağı: 11-12 yaş arası dönemi kapsayan bu basamakta çocukların ilgilerinin ayrılmaya başladığı dönem olarak kabul edilir (Kuzgun, 2006). Hayal döneminde her türlü etkinliğe olumlu yaklaşan birey artık etkinlikleri hoşlandığı ve hoşlanmadığı etkinlikleri ayırt etmeye başlar. Artık meslek seçiminde ilgiler devreye girerek oyunlara da yansımaktadır.

Yetenek Basamağı: 12-14 yaş arası çocuk artık yapacağı ve yapamayacağı şeyleri anlamaya başlar. Bir nevi sahip olduğu yeteneklerin üzerinden mesleki rolleri gösterir.

Değer Basamağı: 15-16 yaşlarında çocukların ergenliğe girmeye başlamasıyla toplum için bir şeyler yapmaya çalışır. İnsanlara faydalı olma topluma hizmet etme gibi düşünceler gelişir. Artık mesleklerin yaşam üzerindeki etkisini görmeye başlar; insan hayatını nasıl şekillendirdiğini anlayarak mesleki değerlerin farkına varır.

Okul döneminde “hocam bunlar ne işimize yarayacak?” diye isyan eden öğrenciler okuldaki ve okul dışındaki eğitsel faaliyetlerin mesleki gelişimleri ile bağlantı kurarlar.

Geçiş basamağı: 17-18 yaşlardaki gençler artık meslek seçimi noktasında gerçekçi adımlar atmaya başlar (Kuzgun, 2006). Gençler bu dönemde daha çok kendilerini

tanıma çabasıdayken aynı zamanda iş hayatına yönelikte derin araştırmalarda bulunmaktadır.

Gerçekçi Dönem (18-22 yaş)

Bu dönem kendi içinde araştırma, billurlaşma ve belirleme diye 3 alt basamağa ayrılır:

Araştırma basamağı: Araştırma basamağı üniversiteye giriş ile başlayan gittikçe hedeflerin daraldığı bir süreçtir (Kuzgun, 2006). Birey bu dönemde yeteneklerinin ve ilgilerinin farkında mesleki değerlerin bilincinde olarak iş hayatını araştırmak için çok yönlü bir çabanın içerisinde. Gençlerin farkındalığı artarak ilgiler netleşmeye başlar artık birkaç alternatif arasında seçim yapmak için hazır hale gelmektedir.

Billurlaşma basamağı: Bu basamakta gençler artık uygun bir seçim yapmak durumundadır. Yine seçtiği alana göre lisans eğitime başlaması bu döneme denk gelmektedir. Lisans eğitiminin başlamasıyla birlikte artık çalışma alanı belirlenmiş oluyor.

Belirleme basamağı: Bu aşamada gençler artık kesin kararlarını vermişlerdir. Artık seçtikleri meslekler ile ilgili planlama yapılır (Yeşilyaprak, 2006).

Ginzberg zaman içinde kuramında bazı değişikliklere gitmiştir. Meslek seçiminin genç yetişkinlikte bitmesi ve geriye dönülmez bir süreç gibi görüşlerde zamanla değişiklik yaşanarak kuramda bu yeni düzenlemelere gidilmiştir. Zamanla meslek seçimine yaşam boyu süren bir süreç olarak bakılmıştır (Erdoğan, 2003). Böylelikle bireyin ilerleyen yaşamlarında önemli ve köklü meslek kararı alabileceğini kabul etmiştir.

Ginzberg'in kuramında özellikle vurgulanan bireyin mesleki kararları aldığı dönemin kendisini ve çevresini yeterince değerlendirebileceği dönem olmasıdır. Meslek kararlarının alındığı dönem farkındalığın sağlanarak değerlendirmelerin yapılabildiği dönemdir (Alçekiç, 2011).

Her ne kadar kurama yönelik eleştiriler de bulunsada meslek seçim sürecini anlatmaya çalışması literatüre büyük katkılar sunmaktadır.

2.4.2. Super'in Kariyer Gelişimi Kuramı

Donald Super, kariyer gelişim sürecine gelişimsel bir bakış açısı kazandırarak kariyer gelişim kuramlarına en büyük katkıyı yapmıştır. Kariyer süreci gelişimsel bakış açısıyla ilerleyen bir süreç olmuştur (Can, 2012). Zaman içinde birçok isimle kuramını adlandırmış olsa da en son “kariyere yaşam boyu-yaşam alanı yaklaşımı” olarak isim koymuştur. Kendisinden önceki gelişimsel kuramcılardan (Ginzberg gibi) faydalanmış ancak kendi kuramına “statü, cinsiyet, sosyal değişim, seçim süreci” gibi kavramlar eklemiştir (Yost ve Corbishley, 1988; aktaran Siyez, 2012). Bu kuramını şekillendiren farklılıklar psikolojisi, gelişim psikolojisi, sosyoloji ve kişilik kuramlarındaki çalışmalar olmuştur (Super, 1980).

Super kariyer ve meslek kavramlarına birbirinden bağımsız farklı anlamlar yüklemiştir. Kariyer kavramından bahsederken bir süreç olduğunu vurgulayarak meslek öncesi, meslek icrası, meslek sonrası gibi rollere bütünsel olarak bakmıştır. Meslek kavramından bahsederken ise geçim kaynağı (para) olarak görmüştür.

Super’ın kuramına göre kariyer gelişimi çok yönlü olan dinamik bir süreçtir. Bireyin genetik özellikleri, biyolojik özellikleri, psikolojik faktörler ve sosyolojik faktörler bu süreçte etkilidir. Yani biyolojik yapının yanında içinde büyüdüğümüz coğrafi konum bile kariyer gelişiminde etkilidir (Siyez, 2012). Bunun yanında ilgiler, yetenekler, mesleklere atfedilen değerler, aile, iş çevresi, ekonomik politikalar gibi unsurlar kariyerde belirleyici olmaktadır.

Super’ın alana en büyük katkısı kariyer gelişimini durağan bir süreç olarak görmemesi yaşam boyunca deneyim kazandıkça sürekli olarak değişen ve gelişen bir süreç olarak görmesidir. Bu görüşlerinden yola çıkarak kariyer gelişim evreleriyle bu durumu açıklamakta ve kariyer gelişim görevlerinin üstünde durmaktadır.

Zaman içinde Super kuramında birçok değişikliğe gitmiştir ama “benlik kavramı”nın önemi hiçbir zaman değişmemiştir. Benlik kavramı: “Bir insanın kendi algısına göre; özelliklerinin, yeteneklerinin, değer yargılarının, amaçlarının ve ideallerinin dinamik bir örüntüsüdür” (Yeşilyaprak, 2012). Super’a (1980) göre benlik kavramının gelişimi doğrudan kariyer gelişimine yansımaktadır. Bir nevi benlik kavramının uygulaması kariyer gelişimi demektir. Her birey kendine ilişkin kişilik özellikleri, yetenekler ve rolleriyle ilgili bakış açısı geliştirir. Geliştirilen bakış açısıyla birlikte mesleki bilgiler ile bağlantı kurularak benlik kavramı uygulamaya geçilir (Siyez, 2012).

Super kuramında “yaşam boyu ve yaşam alanı kavramlarıyla, kariyer gelişiminde içerik ve süreç boyutlarına” değinmektedir (aktaran Siyez, 2012, s. 185). Kısaca tanımlamak gerekirse yaşam boyu, kariyer sürecini bir ömür boyunca devam eden süreç; yaşam alanı ise bireylerin hayatlarındaki rolleri temsil etmektedir. Super’da Ginzberg ve diğerleri (1951) gibi bu süreci evrelere bölmüş ve bu evreler içinde de basamaklar halinde incelemiştir.

Büyüme Dönemi (4-13 yaş):

Bu dönem 4. yaştan itibaren başlar. Artık bu dönem için çocuklarda bilinçten bahsedebiliriz. Bedensel gelişimin yanında çocuk zihinsel ve psikolojik olarak da gelişme göstermektedir. Sosyal bir varlık olarak da çocuk bu dönemde boy göstermeye başlamıştır.

Okula başlama çağı da bu döneme denk gelmektedir. Çocuk okula başlayarak sahip olduğu potansiyeli geliştirmeye başlamaktadır. Toplum içinde bir birey olma yönünde çevrenin kendisinden beklentilerinin ve yapması gereken görevlerin farkında olmaya başlar. Benlik kavramı da bu dönemde biçimlenmektedir (Sapmaz, 2010).

Sosyal yaşam içine adım atan çocuk etrafındaki kişilerin mesleklerini görmeye başlar. Böylece kişiler ve meslekler arasında bağlantı kurarak mesleki kavramları öğrenmeye başlar. Hatta cinsiyet olarak mesleklere bakarak ayırt etmeye çalışır. Bazı mesleklerin erkek için bazı mesleklerin kadınlar için bazı mesleklerinse her ikisi için uygun olduğu gibi fikirler edinir (Sapmaz, 2010).

Bu dönemde oyunların meslek gelişimine büyük katkıları vardır. Çocuklar oyunlar aracılığıyla çeşitli rollere bürünerek mesleklere ilişkin görev ve sorumlulukları yaşamaya çalışırlar. Böylece mesleklere ilişkin bilgi düzeyleri artmaktadır. Tamamen hayale dayalı oyunlar çocuğun sergilediği roller aracılığıyla psikolojik anlamda ihtiyacını karşılamaya da yardımcı olmaktadır.

Çocuklar oyun oynarken doktorluk, fırıncılık, öğretmenlik, pilot gibi birbiriyle bağlantılı olmayan birçok role bürünürler. Her ne kadar bu meslek rollerini sergileseler bile bunların gerçekliği yoktur. Tamamen heves odaklı yaptıkları faaliyetlerdir.

Okula başlayan çocuk artık oyuna ayırdığı zamanı azaltmak durumundadır. Bundan sonra daha çok vakitlerini okula ve eğitim faaliyetlerine ayırırlar. Bunun için çalışmayı öğrenmek durumundadırlar. Bu dönemde öz kavramı oluşturarak yavaş yavaş kendisi ve meslekler ile bağlantı kurmaya başlar (Kuzgun, 2006).

Super da Ginzberg ve arkadaşları gibi bu dönemi üç alt basamağa ayırmıştır:

- a) Hayal Basamağı (4-10 yaşlar)
- b) İlgi Basamağı (11-12 yaşlar)
- c) Yetenek Basamağı (12-14 yaşlar)

Keşfetme Dönemi (14-24 yaş):

Bu dönem 14. yaştan itibaren başlamaktadır. Özellikle ilk alt basamağı olan 14-17/18 yaş ergenlik dönemine denk gelmektedir. Büyük değişimlerin ve gelişimlerin olduğu ergenlik dönemi; fırtınalı ve çalkantılı yapısıyla daha yoğun bir araştırma dönemidir. Bu dönemde ergen kendisini daha iyi tanımakta farkındalığı artmakta ve kendisi ile ilgili bilinç düzeyi artmaktadır. Ergen yine bu dönemde sahip olduğu sosyal ve ekonomik imkânların farkına vararak bunları sorgulamaya başlar.

Bu dönem de ergen kendi yeteneklerinin ve ilgilerinin farkında olur (Sapmaz, 2010). Tek başına yeteneklerin bir anlam ifade etmediğinin idrakine vararak ilgilerini de göz önüne almaya başlar. Artık nasıl başarılı olacağını bilmektedir.

Bu dönem de yetişkin rollerini denemesine rağmen halen iş hayatına yönelik bilgiye sahip değildir. Meslek seçiminde toplumsal değerlerin farkındadır ve zaman perspektifi de gelişmeye başlamıştır. İlerleyen zamanlarda birey daha gerçekçi projeler için çalışmaya başlar.

Ayrıca bu dönem bireylerin farklı alternatifleri değerlendirerek meslek seçimi yaptığı ve bir işe girme sürecinin başladığı dönem olarak niteleyebiliriz.

Bu dönem kendi içinde üç alt basamağa ayrılmaktadır:

- a) **Billurlaşma:** Bireyler bu dönemde ilgilerini keşfederler. İlgileri doğrultusunda mesleki yönelimlerinin ne gibi beceriler gerektirdiğini öğrenirler.
- b) **Belirleme:** Bireylerin geçici olan tercihleri artık kesinleşmeye başlayarak meslek seçimi için hazır hale gelir (Siyez, 2012).

- c) **Uygulama:** Burada birey kendi kariyer planlarını yaparak hedefleri doğrultusunda ilerlemeye başlarlar. İş yaşamına yönelik çeşitli bağlantılar kurarlar.

Yerleşme Dönemi (25-45 yaş):

Genç yetişkinlik ve olgunluk dönemlerini kapsayan yerleşme dönemi bir işte çalışmaya başlayan bir süreçtir. İşe başlayan birey uzmanlaşmaya ve işinde yerleşmeye başlar. Artık hayatının merkezinde olan iş hayatı ile beraber sosyal yaşamda şekillenir. Birey sosyal yaşamını, aile düzenini, aktivitelerini, etkinliklerini artık işine göre ayarlamak zorundadır.

Yetenekleri, ilgileri, kişisel özellikleri ve mesleki değerleri iş hayatına yansıkça mesleki doyumunu artar; mesleki doyumun artmasıyla alanda uzmanlık artar. Böylece birey kariyer anlamında ilerleme sağlar. Bu dönemde deneme yanılma yöntemiyle iş değişikliği olmakla beraber çoğu zamanda başlanılan iş sekteye uğramadan sonuna kadar devam eder.

Bu dönem kendi içinde 3 alt basamağa ayrılır:

- a) **Karar Kılma:** Genç yetişkinlikle beraber birey kendi yapısına ve toplumsal değerlerin üzerinde etkisine göre bir tercihte bulunarak çalışmaya başlar. Görev ve sorumlulukları dikkate alarak mesleki gerekliliklere göre bir işte çalışmaya başlar.
- b) **Sağlamlaştırma:** Çalıştığı işe alışmaya başlayan birey artık mesleki görevlerini yerine getirirken daha rahat davranmaktadır. Bu da çalıştığı pozisyonda kendini yeterli hissetmesini sağlamakta ve yeterli olduğunu hissetmek motivasyon açısından da önemlidir. Mesleğinde yeterli görülen biri iş çevresi tarafından da takdir ile karşılanmakta olumlu geri dönütler bireyi ilerleme açısından kamçulamaktadır.
- c) **İlerleme:** Mesleki anlamda yeterliliğini gören birey işinde uzmanlaşmak için çaba gösterir. Bazen pozisyon olarak yükselmek bazen de ücret artışı gibi hususlar teşvik edici olabilmektedir. Birey artık sosyo-ekonomik düzeyini artırmak için de işte uzmanlaşmak isteyerek kendi alanında yetkin olmaya başlayabilir.

Sürdürme Dönemi (45-65 yaş):

Her şeyin tabiatında başlayış, yükseliş, durağanlaşma ve çöküş dönemleri bulunur. Mesleki anlamda uzmanlaşarak yükselen birey belli bir süre sonra bulunduğu konumu devam ettirmek ve korumak için çaba göstermektedir. Bu dönemde bireyin iş hayatında ilerlemeler, gerilemeler ve durgunluklar olabilir (Kuzgun, 2006).

Bu dönemi ülke politikalarından bağımsız düşünemeyiz. Bizim ülkemizde 2000' li yılların öncesinde bu evreye geçmeden emekli olan ya da hali hazırda bu dönemde emekli olan insanların sayısı az değildir.

Bu dönem kendi içinde 3 alt basamağa ayrılmaktadır:

- a) **Koruma:** Değişen ve gelişen dünya da iş koşulları ve yaşam biçimleri de aynı hızda değişmektedir. Özellikle teknoloji alanındaki hızlı değişimler aynı şekilde iş hayatına yansımaktadır. Bundan dolayı çalışanlar mesleki anlamda pozisyonlarını korumak için gelişmelere uyum sağlamak zorundadırlar. Bu dönem de birey yeniliklere uyum sağlayarak işindeki mesleki statüsünü devam etmek için çaba göstermektedir
- b) **Güncelleme:** Çalıştığı pozisyona yönelik çeşitli hizmet içi eğitimler, seminerler, konferanslar aracılığıyla birey bilgilerini tazelemekte ve yenilikleri kavramaya çalışmaktadır.
- c) **Yenilik:** Bireyin mesleğinde ilerleme sağlamasıdır. Büyük bir şirkete genel müdür olmak ya da şirket kurmak gibi.

Çöküş/Geri Çekilme Dönemi (65+ yaş):

Birey artık bu dönemde fiziksel olarak çökmeye başlar. Bu durum aynı zamanda zihinsel yetilerine de etki eder. Kişi atık, dinç ve güçlü olduğu günleri geride bırakmaktadır. Bu döneme çöküş dönemi demek insanlar üzerinde olumsuz etki bıraktığı için “geri çekilme” dönemi olarak niteleyebiliriz.

Bireyin bu dönemde işlerine karşı ilgilerinin de azaldığını görebiliriz (Siyez, 2012). Artık çalışmaktan çok bireyler dinlenmeye ve gezmeye zaman ayırabilir.

Bu dönem de kendi içinde 3 alt basamağa ayrılmaktadır:

- a) **Yavaşlama:** “Kişinin iş ile ilgili sorumluluklarının azalmasıdır” (Siyez, 2012, s. 176). Artık meslekte doruk noktasına gelen birey iş hayatının sonuna gelmektedir.

- b) Emeklilik Planı:** Birey bu dönemde iş hayatına son vererek emekli olmanın planlarını yapmaktadır. Ekonomik olarak hesaplarını yapmakta ve emeklilikte yapacağı aktiviteleri düşünmektedir.
- c) Emeklilik:** Emeklilik, iş hayatında olduğu gibi bireyin tüm yaşamında değişikliğe neden olmaktadır. Bireyin hayatında mesleki faaliyetler oldukça azalmakta boş zamanı artmaktadır. Durum böyle olunca birey emeklilikle beraber oluşan boş zamanlarını farklı aktivitelere ayırmaktadır. Emeklilik ile beraber toplum içinde farklı roller edinir ve farklı görevler icra edilir. Sosyal sorumluluk olarak gönüllü faaliyetlere katılıp kamu yararına çeşitli organizasyonlar da görevler alınabilir. Ayrıca aileye daha çok vakit ayrılır.

Super başta çalışmalarını ergenler, üniversite öğrencileri ve yetişkinler üzerinde yapmıştır. Hatta benlik kavramını bile bu gruplar üzerinde test etmiştir. Zamanla sonraki araştırmalarında çocukluk dönemi kariyer gelişimini önemli görmüş ve çocukluk dönemi kariyer gelişimi üzerinden çalışmalarını yapmıştır. Aslında sadece Super değil kariyer alanında çalışan psikologların çoğu ergenlikten itibaren çalışmalarını yürütmüş olup çocukluk dönemini ihmal etmişlerdir.

Super büyümenin başladığı (4-14 yaş) çocukluk dönemindeki kariyer gelişiminin ihmal edildiğini öne sürerek kariyer olgunluğu ile ilgili ilk teorik modelini oluşturmuştur. Super'in geliştirmiş olduğu modelde dokuz boyut bulunmaktadır. Bunlar; merak, araştırma, bilgi, anahtar figürler, ilgiler, denetim odağı, zaman perspektifi, benlik kavramı ve planlamadır.

Belirtilen dokuz alt boyuttaki davranışları kazanmanın problem çözme ve sağlıklı karar verme mekanizmaları üzerinde de etkili olduğu söylenebilir. Böylece birey sosyal olarak karşılaştığı problemlerle daha iyi baş edebilmektedir. Super çocuklukta kariyer gelişimini sonraki yıllar için bir temel olarak görmektedir (aktaran Bostancı, 2015). Aslında Super'in belirttiği modeldeki davranışların doğrudan meslek seçimine katkısı olmayan bunun yanında okulda ve oyunlardaki kariyer gelişimine katkıda bulunan davranışlardan oluştuğunu söyleyebiliriz.

Super çocuklukta kariyer gelişimini konu alan çalışmalarıyla literatüre önemli katkılar sunmuştur. Kariyer rehberliği ve kariyer danışmanlığı alanında çalışan uzmanlara yol göstermesi açısından önemli yararları bulunmaktadır. Çocuklukta kariyer gelişimi üzerindeki çalışmalar bireylerin sonraki yıllarda ortaya çıkan

mesleki seçimlerini anlamamızda alan çalışanları olarak bizlere yardım etmektedir. Aynı zamanda kariyer danışmanlığına dönük yapılan sistematik çalışmalarda paydaşlara önemli bilgiler vermektedir.

Super'in modelindeki dokuz boyut; merak, araştırma, bilgi, anahtar figürler, ilgiler, denetim odağı, zaman perspektifi, benlik kavramı ve planlama araştırmamızda sıkça bahsedeceğimiz kavramlar olacaktır. İlköğretim 7. ve 8. sınıfları kapsayan bu araştırmamızın daha etkili ve açık olması için bu kavramların üzerinde tek tek durulması gerektiğine inanıyoruz.

Merak

Aslında tüm ihtiyaç ve dürtülerimizin temelinde merak duygusu yatmaktadır. Merak, sadece insanlarda görülmez hayvanlar da bile görünür bu yönüyle tüm canlılarda görünebilir. Merak içinde bulunan koşullar doğrultusunda meydana gelen fiziksel, sosyal ve psikolojik değişmelere bağlı olarak gelişebilmektedir.

Çocuklarda merak duygusunu geliştiren birçok neden olabilir. Bazen açlık, susuzluk gibi ihtiyaçlar olmaktadır (Can, 2012). Bazen de çevresinden gördüğü şeylerden yola çıkarak kafasında oluşan soru işaretleriyle ortaya çıkabilir. Merak insanın tüm yaşamında sahip olduğu hiç bitmeyen sürekli şekilde devam edip gelişime katkı sağlayan bir duygudur. Böylelikle merak, kişiyi araştırmaya sevk eder. Bu araştırmacı davranışlar kişiyi bilgi toplamaya yönlendirir (Bostancı, 2015).

Merak duygusunun hayal üzerinde de etkisi vardır. Zaten çocukluk döneminde hayal önemli ve sık başvurulan bir unsurdur. Örneğin; uçak kullanan bir pilotu gören çocuk kendini de o şekilde hayal ederek gerekirse oyun yardımıyla pilot gibi davranabilmektedir. Bu sebeple özellikle çocuklukta ve ilkokul yıllarında çocuklarda oluşan merak duygusunu tatmin etmek amacıyla gerekli destekler verilmelidir.

Yeni objelere, nesnelere ve durumlarla karşılaştığında çocukta bu merak duygusu ortaya çıkabilir. Merak duygusunun ortaya çıkmasıyla beraber araştırma ve ardından bilgi toplama gibi süreçler başlayabilmektedir. Bu nedenle çocukların kariyer gelişiminde merak duygusunun üstünde durulmalı çocuklar bu konu da desteklenmelidir. Ayrıca oluşturulan mesleki gelişim ve kariyer programlarında bu husus dikkate alınmalıdır.

Araştırma

Bireyi araştırmaya yönlendiren duygu meraktır. Çocuk etrafındaki olayları, olguları, kişileri, objeleri vs. merak ettiği zaman araştırmaya koyulur. Çocuk alışılmadık bir şeyle karşılaştığı zaman merak eder yani bilgi isteği ortaya çıkar. Bu istekten yola çıkarak incelemeye başlar yani araştırır. Bir bakıma “merak ihtiyaç; keşif ise bir davranıştır” (Can, 2012). Çocuklar ortaya çıkan araştırma duygusunu oyunlara yansıtarak oyunlar aracılığıyla bu ihtiyacını gidermeye çalışır.

Bazen bir bakarız ki çocuk elindeki bir oyuncacı parçalayarak yeniden birleştirmeye çalışır. Bunun gibi bazen kasıtlı olarak yapsa da bazen de kasıtsız yapabilmektedir. Bazen de araştırma isteği bir başkası tarafından istenebilir. Örneğin, okulda öğretmenin keşfetmeye yönelik etkinlikler yaptırması gibi.

Keşfetme davranışı engellendiğinde ise çocuk kendi içinde çatışma yaşayarak çevresine karşı olan ilgisini azaltabilmektedir (Can, 2012). Çocukların araştırma/keşfetme davranışları engellendiğinde birçok olumsuz duruma karşılaşılabilmekte ve gelişimi sekteye uğrayabilmektedir. Engellenen çocuğun motivasyonu düşmekte ve ilgisi azalmaktadır. Bu durum sosyal yaşamına da yansımakta çocuk zaman ilerledikçe içine kapanmaktadır. İlginin azalması ile beraber araştırma davranışına yönelmekten vazgeçmekte dolayısıyla bilgi edinmemektedir. Bilgi eksikliği ve ilginin eksilmesi ise kariyer gelişimini olumsuz etkilemektedir.

Keşfetme/araştırma davranışı birbiriyle ardışık kartopu misali gelişen bir davranıştır ve mesleki gelişim açısından olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu sebeple doğal olarak çocuklarda ortaya çıkan araştırma davranışı desteklenmeli; hatta gerekirse sistematik bir şekilde çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır. Çocuk okulda daha aktif ve aile içinde daha rahat bu ihtiyacını karşılayabilmelidir.

Bilgi

Bilgi çocuğun kariyer gelişiminde önemli bir unsurdur. Çocukların gelişiminde olduğu kadar ergenlik ve yetişkinlikteki göstereceği başarılar açısından da önemlidir. Özellikle Jean Piaget çocukların gelişimleri boyunca bilgi işleme yollarının farklı olduğu üzerinde ısrarla durmaktadır. Piaget ve Erikson'un çocuklar üzerindeki

araştırmaları birbiriyle ilgili olduğu için iki yaklaşım karşılaştırılarak bilgi edinimi hakkında aydınlanabiliriz.

Piaget, bilişsel gelişim dönemini dört temel dönemde inceler bunlar; duyusal-motor, işlem öncesi, somut işlemler, soyut işlemler dönemidir.

Duyusal-motor 0-2 yaş arasındaki dönemi kapsar. Bu dönemde bebekler çevrelerindeki nesnelere dikkat eder ve bunlara tepki verirler. Dikkat etme, bakma, izleme, inceleme gibi duyusal davranışlara karşın ağlama, ısırma gibi motor hareketleriyle karşılık verirler.

İşlem ncesi dönemde ortalama olarak 2 ila 7 yaş arası dönemi kapsar. Bu dönemde ocuk halen hayal ile gerçeği birbirinden ayıramamaktadır. Her Őeye benmerkezci bir tavırla yaklaşır. Her zaman kendilerini ilgi odağı olarak dşunrler ve bu durumu özellikle okulda yansıtırlar. Bu dönemde çocuklar toplama ve çıkarma işlemleri yapabilmekte okula başlamalarıyla beraber dört işlemi de iyi öğrenebilmektedirler. Yine okuma yazma da bu dönemde öğrenilir.

Somut işlemler dönemi ise 7 ila 11 yaşlarını kapsamaktadır. Özellikle bu bölüm (bilgi) ile alakalı olan bu dönemdir. Her Őeyi somut olarak görmek isterler. Fakat hayal kurmaları gereken bir durumda nesneleri bizzat görmelerine gerek yoktur onların varlığını bilmeleri yeterlidir. Mesela; iki elma ile üç elmayı toplamaları gerektiğinde işlem yapabilirler fakat $2x$ ile $3x$ 'i toplayamazlar.

Benzer sonuçların Erikson'un da bulduğunu grlmektedir. Erikson'un gelişim evresinde “ alışkanlığa karşılık aşağılı” dönemi de 6-11 yaşları kapsamaktadır. Bu dönemdeki çocuklar başardıka alışkanlık hissini yaşarlar. Bu sayede bilgiyi düzenleyerek geliştirerek kariyer gelişimlerinde olumlu adımlar atarlar.

Bu ereveler işığında okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma programları hazırlandığında kariyer farkındalığı kazandırabilmektedir. Kariyer farkındalığını sağlayacak bilgiler kendini tanıma ve iş hayatına dönük bilgiler olabilir (zyrek, 2013).

Anahtar Figürler

Anahtar figür, çocukların etrafındaki yetişkinleri örnek almaları ve taklit etmeleri ile ilgili bir durumdur. Çocuklar anahtar figürler sayesinde benlik kavramını geliştirerek çalışma dünyası hakkında bilgi sahibi olurlar.

Çocuklar çevrelerinde gördükleri herkesi birer anahtar figür olarak görebilirler. Bazen eve gelen bir postacı olabilirken bazen hızlı bir şekilde yanlarından geçen ambulans personelini örnek alabilirler. Kimi zaman ise öğretmenleri, kamu çalışanları, polisler, akrabalar, anne/baba ve hakeza bu roller değişebilmektedir. Tabii ki rol model alma da ilgilerin çocuğun uyarıcıları üzerindeki etkisi yadsınmaz.

Özellikle ebeveynlerin kendi mesleklerinde doyum sağlamaları çocukların da onların mesleğine olan ilgisini olumlu artırmaktadır (Can, 2012). Anne babaların işlerindeki memnuniyet düzeyleri çocuklara da teşvik olabilmektedir. Araştırmamızın konusu olan 7. ve 8. sınıf öğrencilerine baktığımızda özellikle kız öğrencilerin mesleki tercihlerinin annenin tutumuyla biçimlendiğini söyleyebiliriz (Can, 2012).

Kitle iletişim araçlarının da çocukların anahtar figür edinmelerinde büyük etkisi vardır. Çocuklar hususan televizyonda izledikleri film karakterlerini, yarışmacıları program katılımcıları gibi kişileri rol model olarak seçebilmektedir.

Çocukların edinmiş oldukları anahtar figürler onların benlik kavramını ve kişisel bazı özelliklerini anlamak açısından kariyer danışmanlarına fayda sağlayabilmektedir. Danışman anahtar figürler üstünde çalışarak çocukların istekleri ve hırslarını anlayabilirler.

Anahtar figürler çocukların kendilerini kontrol edebilmeleri açısından da önem arz etmektedir. Rol modeller aracılığıyla kariyer farkındalığını arttıran birey kendi davranışlarını da kontrol etmeyi öğrenir.

Çocuğun taklit ettiği ve örnek aldığı kişiler zaman zaman değişiklik gösterebilir. Kimi zaman polis olmak isteyip polisleri taklit eden bir çocuk belli bir müddet sonra örümcek adam gibi bir karakteri rol model olarak seçebilir.

İlgi

İlgi, bireyin dikkatini çeken ya da merakını cezbeden bir durum olarak tanımlanabilir (Bostancı, 2015). Çocukların bilgileri arttıkça hayal etme kapasiteleri de artmaktadır. Zaman içinde bu hayaller ilgiye dönüşmekte ya da ilgiler sayesinde hayaller

şekillenmektedir. İyi bir basketbolcu olmak isteyen çocuk bunu hayal etmekle kalmaz aynı zamanda basketbol oynayarak kendini geliştirmeye de çalışır. Bunun gibi iyi bir basketbolcunun seyirciler tarafından takdir edildiğini gören çocuk oynayamıyor olsa bile kendini o durumda hayal edebilir.

Zaman ilerledikçe çocuğun yaşı büyüdükçe ilgi alanlarının da daraldığını görebilmekteyiz. Çünkü çocuk yeteneklerinin farkına varmakla birlikte çevresinden de etkilenmektedir. Bu nedenle okullarda çalışan psikolojik danışmanlar çocuklarla konuşurken ilgi duydukları faaliyetler üstünden konuşmalıdır. Çocuk ilgiyi duyduğu şeylerle ilgili sohbet edildiğinde bu alanlara yönelik cesaret kazanır. Bu şekilde desteklenen çocuğun mesleki olgunluk düzeyi artmaktadır.

Araştırma/keşfetme davranışı da ilgilerin gelişmesinde önemli etkiye sahiptir. Bu nedenle çocuklar her yönden desteklenmelidir.

Denetim Odağı

İçsel denetim ile dışsal denetim arasındaki denge çocukluk yılları açısından önemli bir konu olarak görülmektedir. Zaman içerisinde çocuklar büyüdükçe kendi çevreleri üzerinde kontrol düzeyleri artmaktadır. Bu dönemde çocuklar ebeveyn ve öğretmenlerinin dediklerini yapıyorlar (Sapmaz, 2010). Kurallara uymak onlar için çok önemlidir.

Çocuklar verilen görevleri başarıyla yaptıkça özerklik duyguları gelişir. Böylece hayatında daha fazla kontrol sahibi olmayı öğrenir. Çocuklara verilen ödev ve sorumluluklar onların özerklik duygusunu geliştirmelerini desteklerken; gelecekte olayları kontrol edebilecekleri inançlarını da güçlendirmektedir (Özyürek, 2013).

Zaman Perspektifi

Zaman perspektifi, çocukların geçmiş ve şimdiki zamandan başka gelecek algısında farkına varmalarıyla ilgilidir. Çocukların gün, ay ve yıl arasındaki farkları anlamaları zaman içinde beklenir. Daha çok şimdiye odaklanan çocuklardan ilerleyen süreçte gelecek algısını oluşturmaları beklenir.

Gelecek algısı geliştikçe çocuklar kariyer anlamında olsun mesleki anlamda olsun zamana yayarak plan yapabilmektedirler. Bu da kariyer gelişimine olumlu katkılarda bulunmaktadır. Çocuklar ile eğitim kurumları ile ilgili konuşmak; meslekler ile ilgili

konusmak faydalı olabilir. Çocukların ilgisini çeken mesleklerin yeterlikleri üzerine konuşmak mesleki seçim sürecine olumlu katkılar sağlamaktadır. Bilhassa meslek için eğitim alınacak okulları ve eğitimi sürece yayararak bilgi vermek gerekir.

Benlik Kavramı ve Planlama

Super'in kuramının merkezinde benlik kavramı bulunmaktadır. Benlik kavramını yaşamın bir bütünü olarak ele almak daha doğru olacaktır. Benlik kavramı, bireyin biyolojik özelliklerinin yanında toplum içindeki rolleri ve diğer bireylerden alınan tepkilerin bileşimidir (Sapmaz, 2010). Meslek gelişimini de bir bakıma benlik kavramının uygulanması olarak görebiliriz.

Aslında benlik kavramı ve planlama erinlik dönemi ile başlayan bir süreçtir. Birey bu dönemde bir tarafta kendi kimliğini sorgularken öbür tarafta geleceğe dair planlar yapmaktadır. Bu dönemde birey hem kendisini hem de çevresini araştırmaktadır (Bostancı, 2015). Özellikle anahtar figürlerin etkisi oldukça fazladır diyebiliriz. Model aldığı kişiler sayesinde kendi rolünden başka daha farklı rollerde görmeye başlar. Buradan yola çıkarak öbür insanlarla benzerlik ve farklılıklarını daha iyi görmeye başlar (Bostancı, 2015). Zaman içinde çocukların ilgileri daralarak şekillenmeye başlar. Böylece mesleki araştırma davranışı daha işlevsel hale gelmektedir.

Çocukların bilgi öğrenimleri arttıkça ilgi düzeyleri daha çok artmaktadır. Böylelikle araştırma davranışı ortaya çıkmaktadır. Araştırma davranışının desteklendiği oranda çocukların motivasyon düzeyleri artmış olur. Tüm bu birbiri ile girift olan durumlar neticesinde bireylerin geleceğe yönelik denetimlerinin artacağı inancı onları gelecek ile ilgili başarı odaklı plan yapmaya sevk eder.

Kariyer gelişim kuramlarına göre çocuklarda dört temel görevin gelişmesi onların kariyer gelişimlerinin sağlam temeller üzerine bina edilmesini sağlar. Bu dört temel şunlardır (aktaran Bostancı, 2015);

- a) Bir çalışan olarak gelecekte yapacak olduğu iş konusunda ilgili olmak,
- b) Mesleki aktiviteler hakkında kişisel kontrolünü arttırmak,
- c) Eğitsel ve mesleki seçimlerin nasıl yapıldığı konusunda bir anlayış oluşturmaya başlamak,

d) Kariyer seçimleri yapma ve bunları uygulama konusunda güven kazanmaktır.

Çocuklar kendilerinden beklenen kariyer gelişim düzeyine bu dört temel gelişim görevini kazanmak ile yerine getirebilirler. Bireylerden bu dört temel gelişim görevini bekleyebilmek için alt yapılarının olması gerekir. Gerektiğinde okul rehberlik ve psikolojik danışma programlarında öğrencilerin meslekleri gözlemleyebilecekleri, iş hayatını gözlemleyebilecekleri, geleceğe dönük hangi eğitim kurumlarına devam edeceklerine dair planlama yapmalarında yardımcı olunacak etkinliklere yer verilebilir.

2.5. İlköğretimde Kariyer Gelişimi

Kariyer sürecine gelişimsel açıdan bakan kariyer kuramcılarına göre kariyer gelişimi, çocuklukta başlayıp yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreçte özellikle eğitim öğretimin başladığı ilköğretim dönemi önem arz etmektedir. Ginzberg, Ginsburg, Axelrad, Herma ve Super kuramlarında kariyer gelişimini dinamik bir süreç olarak görmüşlerdir. Söz konusu kuramlar da çocukluk dönemine yani ilköğretim yıllarına ayrı önem verilmiştir.

İlköğretim yılları, bireylerin kariyer kararları ile ilgili tutum, davranış kazandıkları, kariyer karar verme yetkinlik inançlarının geliştiği zamanlardır (Bozgeyikli, Bacanlı, ve Doğan, 2009). Sadece meslek ve kariyer anlamında değil kişilik gelişimi açısından da ilköğretim yılları oldukça önemlidir. Zira çocukluk döneminde bireylerin içsel denetim, kendini kabul, kendine güven ve benlik tasarımı gibi kişilik boyutları gelişmektedir. Çocukluk döneminde bireylerin tutumları, değerleri ve algıları gelişmektedir. Çocukların tutumları, değerleri ve algıları eğitsel ve mesleki gelişim açısından önemlidir (Özgüven, 2003).

İlköğretim dönemindeki kariyer gelişimini somutlaştırmak istersek; “Çocukluk çağındaki kariyer gelişimi sürecini göz ardı etmek, bahçıvanın ekim yapacağı bahçenin toprağının kalitesini hiçe saymasına benzer” (Spencer ve Harris-Bowlsbey, 2013, s.150). Bir bakıma bir binanın yükselebilmesi için temellerinin sağlam olması gerekir. Bu nedenle ilköğretim çağındaki kariyer gelişimi ve müdahalelerine önem vermek gerekiyor.

İlköğretimdeki çocuklar için okul ve oyunlar onların mesleğe yönelik iş dünyası hakkında algılarının şekillenmesini sağlar. Çocuklar bu şekilde gerçek dünya da iş

hayatının görev ve sorumluluklarını yaşayarak deneyim sahibi olurlar. Bu dönemde çocukların meslek seçmesi beklenemez. Ancak çocuklardan iş ve meslek dünyasını merak etme, araştırma yapma ve çalışmanın önemini anlamaları beklenir (Bozgeyikli, Bacanlı, ve Doğan, 2009). Özellikle bu dönemlerde çocukların yaşantılarını zenginleştirecek etkinlikler desteklenmelidir.

Bu dönemde çocuklar çevreleriyle iletişime geçerek öğretmen, arkadaş, ebeveyn ve toplumda karşılaştığı diğer insanlarla kuracağı bağ sayesinde kendi benliğini daha iyi görür ve bu sayede farkındalığını artırır. Çocuk yaptığı gözlemler ve dış dünyada maruz kaldığı yaşam biçimleri ile kendi yaşam biçimini sorgulamaya başlar. Böylece kendi yaşam biçimi ile ilgili çıkarımlarda bulunur. Bu dönemde bireylerden bazı kararlar alması beklenir. Özellikle ergenlerin kişisel, sosyal, eğitsel ve mesleki kararlar vereceği yıllardır (Bacanlı, 2008).

“Kariyer gelişim kuramcılarında Ginzberg, Ginsburg, Axelrad ve Herma (1951) ilköğretimin II. kademesini de içine alan dönemi “Deneme Dönemi” olarak adlandırmaktadır ve bu dönemde gencin ilgi, yetenek, değerlerinin farkına varması ve iş dünyası hakkında bilgi edinmeye başlaması gerektiğini savunmaktadır” (Sharf, 2010, s. 89).

Çocukların gelişimlerinde en fazla iş eğitim kurumlarına dolayısıyla okul psikolojik danışmanlarına düşmektedir. İlköğretimin II. kademesi olan ortaokulda çocukların çeşitli meslek sektörlerini tanımaları ve iş hayatını görmeleri için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Çünkü çocukların meslek seçiminde halen muğlaklık olduğu için tüm alternatifler hakkında bilgi sahibi olmaları gerekir.

İlköğretimin II. kademesindeki (ortaokul) öğrencilerinin ilköğretimin I. kademesinde (ilkokul) bulunan öğrencilere göre gelişim görevleri daha karmaşıktır. Özellikle kimlik gelişiminin kazanıldığı ergenlik dönemi ortaokul yıllarını da kapsamaktadır. Başarılı bir şekilde kimlik gelişimini tamamlayan ergenler kendilerinden beklenen diğer görevleri yerine getirebileceklerdir. Ortaokul öğrencileri daha çok ait olma ile ilgilenirler ve hem cinslerinden çok etkilenirler (Spencer ve Harris-Bowlsbey, 2013). Bu sebeple psikolojik danışmanlar kariyer müdahalelerini uygularken öğrencilerin benlik ve mesleki bilgi edinmelerini sağlayacak şekilde cesaretlerini desteklemelidirler.

Öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerini bilmek kullanılacak müdahaleler ve hazırlanacak programlarda önemli bir husustur. Öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri belirlenerek daha etkili müdahaleler kullanıp; verimli programlar hazırlanabilir. Zaten okul programlarının odağında kariyer gelişimi yer almaktadır.

İlkokulda öğrenci daha çok bir öğretmen ile muhatap olmaktadır. Sınıf öğretmeni çocukların birçok dersine girmekte ve onların gelişimi ile ilgilenmektedir. Öğrenciler ortaokula geçtiğinde bir anda çok sayıda dersle karşılaşmakta ve birçok öğretmen ile iletişime geçmektedir. Dolayısıyla bu durum öğrenciler üstünde strese sebep olmakta ve kaygı düzeylerini artırmaktadır. Hatta bu geçiş döneminde öğrencilerin akademik başarıları bile düşebilmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının ve paydaş öğretmenlerin oryantasyon hizmetlerini profesyonelce yapmaları olumlu etkiler bırakmaktadır. Böylece geçiş dönemindeki uyum problemleri asgari düzeye inmektedir. Özellikle çocukların benlik saygısı ile ilgili çalışmak oldukça yararlı olmaktadır.

2.6. İlköğretimde Kariyer Danışmanlığıyla İlgili Yapılan Araştırmalar

İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimiyle ilgili çalışmalar yok denecek kadar az olmakla beraber hâlihazırda bulunan sınırlı çalışmalar ise çok yakın zamanlara denk gelmektedir. İlk olarak Bacanlı, Özer ve Sürücü (2007), Schultheiss ve Stead'ın (2004) geliştirdikleri “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği”ni Türkçe’ye çevirerek ülkemize uyarlamışlardır. Bu çalışma ile ilköğretim 4,5,6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri farklı alt boyutlarda incelenmeye çalışılmıştır. Bu ölçeğin uyarlanması ile birlikte ülkemizde ilköğretim çocuklarının kariyer gelişimleri söz konusu ölçek kullanılarak çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

“Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği”ni kullanan Bozgeyikli, Bacanlı ve Doğan (2009), 8. sınıf öğrencilerine yönelik bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışma ile öğrencilerin gelişim görevleri ve cinsiyetlerinin mesleki karar verme yetkinlik algısının düzeyini belirlemeye yönelik bir çalışmadır. “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği” kullanılarak Bacanlı ve Sürücü'nün (2009) yaptığı çalışma, ilköğretim II. kademedeki okuyan 6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimi ile ebeveyne bağlanma arasındaki ilişkiyi incelemeye çalışmıştır. Bu araştırma ile aynı zamanda sosyo-demografik özelliklerin kariyer gelişimine olan etkisi de incelenmiştir.

Sapmaz (2010) “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği” ni kullanarak ilk yüksek lisans tezini alana kazandırmıştır. Bu çalışmada ilköğretim II. kademede okuyan 6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyoekonomik düzey, ilgi ve yetenekler gibi alanlara kariyer gelişimi anlamında olan etkisini araştırmıştır. Ardından Yayla (2011), hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinde 8. Sınıf öğrencilerinin karar verme stillerini bazı sosyo-demografik özelliklere göre inceleyip aynı zamanda Bacanlı (2011) ile birlikte makale yayınlamıştır. Bu çalışmada cinsiyet, yaş, algılanan sosyoekonomik düzey, algılanan akademik başarı ve anne babanın eğitim düzeyi gibi değişkenler kullanılmıştır. Daha sonra Can (2012) yaptığı çalışmasında ilköğretim II. kademesinde okuyan 6,7 ve 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişim düzeylerini cinsiyet, sınıf düzeyi, gitmek istediği lise türü, anne babanın eğitim seviyesi, akademik başarı, yaşanan yerde üniversitenin olup olmaması, sosyoekonomik düzey gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Bu çalışmada da “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği” kullanılmıştır.

Güneş (2015), Turner, Brissett, Lapan, Udipi ve Ergun (2003) tarafından geliştirilen The Career-Related Parent Support Scale-CRPSS)’ni (Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği-KİEDÖ) Türkçe’ye uyarlamıştır. Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimlerinde anne babanın rolü incelenmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda ölçek puanlarının cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyoekonomik düzey ve başarı durumuna göre nasıl etki ettiği incelenmiştir.

Can ve Taylı (2014) tarafından “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği” kullanılarak ilköğretim II. kademede (ortaokul) okuyan öğrencilere yönelik bir çalışma yapılarak makale yayınlanmıştır. Bu makalede söz konusu ölçeğin yanı sıra kişisel bilgi formu kullanılarak cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyoekonomik düzey, anne babanın eğitim düzeyi ve algılanan akademik başarı gibi değişkenler açısından incelenmiştir.

Işık (2014) tarafından “ Çocuk Kariyer Gelişimi ile Yaşam Doyumu ve Durumluk Kaygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adlı makale çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada “ Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği”, “ Öğrenciler İçin Çok Boyutlu Yaşam Doyumu Ölçeği”, “Çocuklar İçin Durumluk Kaygı Envanteri” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Ayrıca Özdemir-Yaylacı (2007) tarafından “İlköğretim Düzeyinde Kariyer Eğitimi ve Danışmanlığı” adlı makale çalışması yapılmıştır. Bu çalışma ile eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinde katkılar sunmaktadır.

2.7. Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği

Genel itibariyle anne ve baba her koşulda çocuklarının başarılı olmasını ister. Başarılı kavramı kendini her ortamda göstermektedir. Derslerde olduğu gibi sportif faaliyetlerde de, insani ilişkilerde, toplumsal rollerde vs. her alanda en iyisi olmalarını isterler.

Aşırı talepkar anne-babalar, çocuklarından yüksek performans beklerken kendilerini gerçekleştirmeleri için desteklemezler (Güneri, 2016). Özellikle akademik anlamdaki başarı için gerektiğinde çocuklara baskı bile kurabilmektedirler. Aşırı ders çalışmasını bekleme başarı odaklı düşünen veliler için önemli görülmektedir. Yazılı ve sözlü notlarında en yüksek puanı almak onlar için birer kriter haline gelmekte, deneme sınavlarında ve gerçek sınavlarda çocukları için belirledikleri hedefler doğrultusunda adeta bir yarışa koymaktadırlar. Bu durum başka çocuklarla kıyaslamaya kadar gidebilmektedir. Bu bilgiler ışığında “ebeveyn başarı baskısı”, ebeveynlerin kendilerinin belirlemiş olduğu standartlara göre çocuklarını zorlama süreci olarak düşünülebilir (Kapıkıran, 2016).

Anne-babalar çocuklarını yetenek, ilgi ve kişisel özellikleri doğrultusunda yönlendirmeler yaptıklarında daha sağlıklı sonuçlara ulaşabilmektedirler. Hem mesleki anlamda daha doğru kararlar almaları sağlanmakta hem de psikolojik anlamda gelişimleri daha iyi olabilmektedir. Ayrıca başarılarının bazen somut olarak bazen de soyut olarak sözel biçimde ödüllendirilerek pekiştirilmesi önemli etkiler bırakmaktadır (Kapıkıran, 2016). Bunun yanında onların ders çalışabildiği bir ortam hazırlamak daha iyi ders çalışmalarını sağlamaktadır.

Ebeveynlerin meslek seçim sürecinde, mesleki yönlendirmelerin nasıl yapıldığı, mesleki anlamda ilgilerin nasıl olması gerektiği ve gerekli yetenekler hakkında bilgi sahibi oldukça daha olumlu tutumlar göstermektedirler (Hamamcı ve Hamurlu, 2005). Bunun etkisi olarak çocuklarda daha doğru mesleki kararlar verebilirler.

Ebeveyn desteği arasında en çok işlev gören “izleme” davranışdır (Aksoy, Kahraman, ve Kılıç, 2008). İzleme davranışı, çocuğunun nerede ne yaptığını bilmek,

hangi etkinlikleri yaptığını bilmek, öğretmenleriyle ve diğer ebeveynler ile görüşerek çocuğun genel olarak takibini yapmaktır. Özellikle ergenlik döneminde izleme davranışı çocukların sağlıklı olarak gelişimini genel anlamda desteklemektedir.

Meslek kararı verme sürecinde çocuklar anne babanın desteğine ihtiyaç duyabilir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik tutumları çocuk ile ilgili önemli kararlar almada oluşacak iletişimin düzeyini belirlemektedir (Sapmaz, 2010). Ebeveynler kendi istekleri doğrultusunda çocuklarının kariyer gelişim süreçlerini araştırır; istedikleri meslekler doğrultusunda bilgi toplayıp onlara aktarırlarsa çocukta özgüven problemi çıkabilir. Böyle bir durumda çocuk bağımsız bir birey olarak hareket etmeyip ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini yok sayan anne babasının istekleri doğrultusunda hareket etse sağlıklı bir ilerleme elde edemez. Anne baba çocuğunu baskı kurmadan yetenekleri, ilgileri ve kişisel özellikleri doğrultusunda onları yönlendirmeleri; araştırmaya teşvik etmeli ve bu doğrultuda yaşantı elde etmelerini sağlamalıdır.

Anne babaların çocuklarının kariyer gelişim süreçlerine yardım edebilmeleri için süreç basamaklarını bilmeleri gerekir (Can, 2012). Ülkemizde ise ebeveynlerin bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ve sistematik olarak bu süreci takip edemediklerini görmekteyiz. Bu sebeple okul psikolojik danışmanları özellikle bu hususu da dikkate alarak aile eğitim programları düzenleyebilirler. Bu sayede aile de oluşturulacak sistematik yapılandırmaya dâhil edilerek daha etkili bir süreç başlatılmış olur.

2.8. Bireylerin Kariyer Gelişimini Etkileyen Faktörler

Bireylerin kariyer gelişimini etkileyen faktörleri yukarıda 4 sınıfta toplamıştık; psikolojik faktörler, sosyolojik faktörler, cinsiyet, ekonomik ve politik faktörler.

2.8.1. Psikolojik Faktörler

Bunlardan en etkili olan psikolojik faktörleri yetenek, ilgi, kişilik ve meslek değerleri olarak ele alabiliriz (Pişkin, 2012).

Yetenek, herhangi bir davranışı öğrenebilmek için doğuştan sahip olunan gizil gücün çevre ile etkileşim sonucu geliştirilmiş ve yeni öğrenmeler için hazır hale getirilmiş kısmıdır (Kuzgun, 2014). Tanıma baktığımızda yeteneğin doğuştan getirilen boyutu kadar çevresel faktörlerin etkisiyle geliştiğini anlamaktayız. Örneğin; makinelerin

işleyişini çabucak kavrayan onları parçalayıp tekrar birleştiren bir çocuk gördüğümüz zaman onun mekanik anlamda yetenekli olduğunu söyleyebiliriz. Ya da kelimeleri yerli yerinde kullanabilen edebi metinlere ilgi gösteren, çeşitli sözcük yarışmalarında başarılı bir öğrenci gördüğümüz zaman sözel anlamda yetenekli olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu yetenekler geliştirilerek beceriye dönüşür. Örneğin, basketbolda yetenekli olan birinin bu potansiyelini çevrenin desteği ile geliştirip potaya mükemmel sayı atmasını el, kol, ayak, bacak gibi motor becerilerini etkili kullanmayı öğrenerek beceriye dönüştürebilir.

İlgi, bir faaliyetin özünden elde edilen doyum anlamına gelir; bir başka anlatımla bireyin bir faaliyetten hoşlanma ve haz derecesidir (Pişkin, 2012). Kariyer gelişimi sürecinde yetenekler kadar ilgi de belirleyici özelliklerdendir. Bireyin ilgi duyduğu bir alanda çalışması mesleki doyum ve motivasyon açısından olumlu etkileri bulunmaktadır. Yetenekler nasıl ki mesleki anlamda başarı düzeyin de etkili oluyorsa ilgi de zevk alma düzeyiyle ilişkilidir.

Kişilik, bir bireyin değişik durumlarda nasıl davranacağını belirlenmesinde önemli bir rol oynar (Pişkin, 2012). Bireylerin kariyer yaşamları, iş performansları, meslekleri, kariyer kararları kişilik özellikleriyle yakından ilgilidir. Bu anlamda her bireyin nevi şahsına münhasır olduğu düşünülmektedir. Her insanı birbirinden farklı kılan bu biricik olma özelliği kalıtsal olduğu kadar sosyal çevre içinde bulunulan imkânların etkisiyle de olduğu düşünülmektedir. Kişilik çok kapsamlı ve çok yönlü bir terimdir. Kişiliği açıklamaya çalışan birçok kuram ortaya çıkmıştır. Bunların belli başlı olanları Beş Faktör Kişilik Modeli ve Holland'ın kişilik kuramıdır.

Beş Faktör Kişilik Modeline göre kişiliği beş temel boyutta sınıflandırmak mümkündür: 1) Nevrotizm 2) Dışa dönüklük 3) Yaşantılara açık olma 4) Uyumluluk 5) Öz-disiplin (Pişkin, 2012).

Holland, temelde meslek seçimine yardım amacıyla altı kişilik tipi (gerçekçi, araştırmacı, sanatçı, sosyal, girişimci, geleneksel) ve altı iş çevresi belirlemiştir (Kuzgun, 2000). Bireyin sahip olduğu kişilik tipine göre karşılık gelen meslekler değişmektedir. Örneğin, bir muhasebeci ile bir sosyal hizmet uzmanının kişilik tipleri farklılaşmaktadır. Birisi hesap işleriyle veriler ile uğraşırken diğeri insanlara yardım alanında çalışmaktadır. Bireylerin kişilik özellikleri ile meslek özellikleri ne kadar

örtüşürse o oranda verimlilik, mesleki doyum ve başarının da artacağı düşünölmektedir.

Meslek değeri bir mesleğe girme sonucunda o mesleğin getirilerinden elde edilen doyumdur (Pişkin, 2012). Getiriler deyince sadece ekonomi boyutu akla gelmemelidir. Bazı bireyler için para bir değeri olarak görülürken bazı bireyler için statü olabilir; bazı bireyler için sosyal bir güvence olarak görülürken bazıları için ise saygınlık olarak görülebilir. Her bireyin ihtiyaçları ve mesleklere atfettikleri değeri farklı olduğu için kariyer danışmanlığı sürecinde bireylerin ihtiyaçları, mesleklere atfettikleri değeri ve beklentileri danışanın fark etmesi sağlanarak süreç ilerlemelidir.

2.8.2. Sosyolojik Faktörler

Bireyin kariyer gelişimini etkileyen sosyolojik faktörlere baktığımızda bunlardan en önemlileri aile ve içinde bulunulan sosyoekonomik düzey diyebiliriz.

Çocuğun doğuştan kalıtım yolu ile sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkartan sosyal faktörlerin en önemlisi ailedir. Genetik olarak ailenin etkisi yanında sundukları ortam olarak da çocuğun psikolojik, sosyolojik ve fiziksel gelişimi üzerinde etkilidir (Hamamcı, 1996). Buradan hareketle diyebiliriz ki çocuğun doğuştan kalıtım yolu ile sahip olduğu potansiyel gücün ortaya çıkmasında en çok etkiye sahip çevresel ortam aile, kişiler ise anne ve babalardır (Pişkin, 2002). Meslek seçimi oldukça zorlu bir süreçtir. Böylesi zorlu bir süreçte çocuğun gözünü dünya ya ilk açtığı yer olan aile hayatı hiç şüphesiz ki büyük bir öneme sahiptir. Çocuklara rol olmada etkili olan anne baba aynı zamanda onların sağlıklı kararlar verebilmeleri için yönlendirme yapmaları, alternatifler sunmaları, mesleki anlamda doğru bilgiler edinmelerinde rehberlik etmelidirler.

Kuzgun anne-babaların çocuklarının kariyer gelişimleri üzerindeki etkilerini şu üç madde de özetlemektedir (Kuzgun, 2008):

- “Anne-baba çocuğun bazı yeteneklerini geliştirici ortamlar hazırlarken bazılarını ihmal edebilir hatta bastırabilir.
- Anne-babalar belli mesleklere karşı olumlu ve olumsuz tutumlarını çocuklarına aşılabilir ve onların değeri hiyerarşisini oluşturabilir.

- Anne-baba çocuğun benlik kavramını biçimlendirmede başrolü oynamaktadır”.

Ülkemize baktığımızda anne-babaların çocukların mesleki gelişiminde yeterli bilgiye sahip olmamakla birlikte sistematik bir çalışmanın da içine girmediklerini görmekteyiz. Bu nedenle anne-babalar meslekleri iyi ya da kötü olumlu veya olumsuz etiketlemeden yönlendirme yapmalıdır (Yeşilyaprak, 1986). Gelişen teknolojik gelişmeye karşı bireyler uyum sağlamada zorlanmakta iş ve meslek hayatındaki gelişmeleri takip etmekte güç duruma gelmiştir. Anne baba her ne kadar üniversite mezunu olsa bile tek başına çocuğuna yeterli olamamakta uzman desteğine ihtiyaç duymaktadır. Küreselleşen dünya da birçok alanda çeşitli yan alanlar ve bunun etkisiyle yeni uzmanlık alanları oluşmakta ebeveyn eğitim camiasından olsa bile kariyer anlamında uzman desteği almak durumunda kalmaktadır. Dolayısı ile özellikle okullarda rehberlik servislerinde yardım alınmalıdır. Okul-aile- öğretmen işbirliği sağlanmalıdır. Çocukluktan itibaren çocuğun zihin dünyasını geliştirecek çeşitli meslek alanları tanıtılmalı ve bizzat iş sahalarına ziyaret gerçekleştirilmelidir.

Genellikle anne babalar yapmak istedikleri ama yapamadıkları şeyleri çocuklarından beklemektedir. Örneğin, baba hayal ettiği mesleğe gidememiş mesleki anlamda ve iş boyutunda istediğine ulaşamamış, içinde kalmış olanları çocuğunun yapmasını beklemektedir. Durum böyle olunca çocuğun yetenek, ilgi, kişilik özellikleri ve mesleki değerleri göz önüne alınmayan yönlendirmeler sağlıklı olmayacaktır. Bu sebeple ebeveynler tutucu bir tavırla kendi isteklerini çocuğa empoze etmeye çalışmamalıdır. Çocuğun düşünmesine kapı açıp iradelerini, tercihlerini elinden almamalıdır.

Özellikle oyun çağında olan çocuklara meslekleri tanımaları açısından çeşitli materyaller hazırlayarak onları destekleyebilir. İlgi duydukları mesleğe yönelik kıyafet, oyuncak, eşya alınabilir.

Sosyoekonomik düzeyin de bireylerin kariyer gelişiminde etkili olduğu inkar edilemez bir gerçektir. Sınırları tam belli olmasa bile eğitim düzeyi ve ekonomik yapının toplum içerisinde sosyal anlamda farklı kategoriler oluşturduğunu hissedebilmekteyiz. Mesleğin sosyal sınıfların oluşumunda etkili olduğunu söyleyebiliriz (Kuzgun, 2008). İcra edilen meslek bireylerin yaşamını doğrudan etkilemekte kazanılan para, elde edilen sosyal statü, saygınlık toplum içerisindeki

yerine de yansımaktadır. Ailenin sahip olduğu imkânlar doğrudan çocuğu da etkilemekte dolayısıyla kariyer gelişimini de olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir. Aile maddi olarak çok kötü bir durumdaysa imkânsızlıklar yüzünden çocukta hemen para kazanabileceği kısa süreli eğitimler gerektiren meslekleri tercih edebilmektedir.

Ülkemizin bazı bölgelerinde maddi imkânsızlıklar sebebiyle ailesine katkı sağlamak için mevsimlik işçi olarak çalışabilmektedir. Dolayısıyla bu çocuklar tarımsal faaliyetlerde işgücü olarak kullanıldığı için okula devam konusunda sıkıntı yaşamakta dolayısıyla bu durum başarılarına da etki etmektedir (TBMM, 2015). Bu durumda olan bir çocuk eğitim yaşantısından akranlarından geri kaldığı için kariyer gelişimi de olumsuz etkilenmektedir.

Ailelerin ekonomik durumu; sunulan eğitim olanakları da etkili olmaktadır (Önür, 2013). Ekonomik durumu iyi olan bir ailenin çocuğu akademik anlamda başarısız olsa bile özel kolejlerde okuyabilmekte ve vakıf üniversitelerine giderek bir meslek sahibi olabilmektedir. Öbür tarafta maddi yetersizliği olan öğrenciler ailelerine destek olmak için değişik işler de çalışabilmekte, zamanla okulu terk edebilmektedirler.

Önür (2013) yaptığı araştırmada öğretmen veya memur olan anne babaların çocuklarının, esnaf ve ya işçi olarak çalışan anne babaların çocuklarına göre eğitimin önemini kavradığını söylemektedir.

Gelir düzeyi iyi olan ailelerin çocukları anne babalarının desteği ile çok küçük yaşta bile uzun bir eğitim süreci gerektiren üniversite gibi hayaller kurarken; gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocukları bir an önce maddi yetersizliklerden kurtulmak için kısa yoldan iş sahibi olmak istemektedirler (Kuzgun, 2008). Bir anlamda gelir düzeyi iyi olan ailelerin çocukları daha nitelikli meslekleri hayal ederken; gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocukları ise evlerine ekmek götürecek basit meslek hayalleri kurmaktadır.

2.8.3. Cinsiyet

Bireyin cinsiyeti kuşkusuz kariyer kararlarında, meslek seçiminde, iş hayatında, çalışma koşullarında kısacası kariyerinin her alanında etkili olmaktadır. Bu nedenle bir kişinin kariyer yaşamını anlamak için cinsiyetini ve içinde bulunduğu toplumun

cinsiyetlere olan bakış açısını; toplumsal cinsiyet rollerini bilmek gerekir (Pişkin, 2012). Ülkemize baktığımızda mesleki anlamda sektörel dağılımın erkek ve kadınlar arasında dengeli olmadığını görmekteyiz. Kadınlarımız daha çok geleneksel roller ile örtüşen ev hanımlığını aksatmayacak şekilde öğretmenlik, hemşirelik ve kadınlara hizmet veren mesleklerde çalıştıklarını görüyoruz (Kuzgun, 2008). Özellikle evli kadınların evlerini ve çocuklarını bırakamamalarından ötürü seyahat edememe gibi nedenlerden dolayı yani dış çevreyle teması az olan işleri tercih etmeleri de etkili olmaktadır (Uygun, 2011).

Günümüzde geleneksel rollerde biraz kırılmalar görülse de ciddi adımlar olarak niteleyemeyiz. Örneğin, erkeklerinde çocuklar ile ilgilenmeye başlaması; bazı ev işlerini yapması bir sorumluluk olarak görüldüğü için değil eşine yardım etmek amacıyla yapılmaktadır. Kadınlara atfedilen meslekler onların duygularının ağır bastığı şefkatli olma, merhametli olma, düzenli olma, bakıcılık gibi roller olmaktadır (Özyürek, 1995). Bir nevi erkeklerin aileyi koruma yönü gösterilerek güçlü, otoriter ve karar verici görülmeleri; kadınların ise korunmaya gerek duydukları, ev/çocuk ile ilgilenen bireyler olarak görülmesi iş hayatına da yansımaktadır (Uygun, 2011). Basit iş kollarından tutun da kademe kademe yükselen iş alanlarına baktığımızda bu fark bariz derecede görülmektedir. Hatta milletvekili sayılarına bile baktığımızda kadın sayısının 75 milletvekili ile %13.66; erkek sayısının ise 466 ile %86.14 olduğunu görmekteyiz (TBMM, 2018). Kadın bakan sayısının ise kabine de yalnızca iki kişi olduğunu görmekteyiz (Başbakanlık, 2018).

Toplumumuza baktığımızda genel olarak erkeklerin ve kadınların yapabileceği meslekler diye ayırım yapılmaktadır. Erkekler yöneticilik, mühendislik, makine, sanayi, inşaat gibi hem zihinsel kabiliyet hem de bedensel dayanırlılık gerektiren meslekler tercih ederken; kadınlar ise çocuk büyütebilecek, evi ile ilgilenebilecek meslekler tercih etmektedir. Böyle bir ayrımı söz konusu eden görüşlerden biriside kadın ve erkeğin kariyerlerinde psikolojik etkilerin olduğu iddiasıdır (Kuzgun, 2008).

Kadın ve erkeklerin kariyer süreçlerinde etkili olduğu düşünülen psikolojik faktörlere çeşitli bulgular ışığında bakmak faydalı olabilir. 2017 yılında yapılan Üniversite sınavı (LYS)' na baktığımızda erkek sayısının 512.975; kız öğrenci sayısının ise 559.423 olduğunu görmekteyiz. Matematik-Fen bölümüne baktığımızda erkek öğrencilerin sayısı 228.933 ile puan ortalamaları 233,760; kız öğrencilerin sayısı

216.496 ile puan ortalaması 237,408 dir. Türkçe-Matematik bölümüne baktığımızda erkek öğrencilerin sayısı 355.020 ile puan ortalamaları 209,760; kız öğrencilerin sayısı 433.168 ile puan ortalaması 215,624 dür. Türkçe-Sosyal bölümüne baktığımızda erkek öğrencilerin sayısı 365.794 ile puan ortalamaları 213,248; kız öğrencilerin sayısı 440.425 ile puan ortalaması 220.216 dır (ÖSYM, 2017). Yani kız öğrencilerinin akademik başarılarının anlamlı bir fark olmasa bile erkeklerden daha iyi olduğunu söyleyebiliriz. Başka bir araştırmada ise kız ve erkek öğrencilerin ösym puanları arasında bir fark bulunmadığı imkânların sağlanması halinde kız öğrencilerin de başarılı oldukları bulunmuştur (Özyürek, 1995).

Kuzgun (2008)'un yapmış olduğu bir araştırma bulgusunda ise kızların ayrıntıları görmede daha iyi, erkeklerin ise mekanik ilişkileri görebilmekte daha yetenekli olduğu görülmüştür.

Kadınların iş hayatında daha fazla yer edinmeleriyle beraber toplumdaki kalıplaşmış yargılar da değişecektir. Aileler daha küçüklükten itibaren kız çocuklarına evlenince daha rahat edebileceklerini; ev işlerini yapabilecekleri çocuklarını ihmal etmeyeceklerini düşündükleri mesleklere yönlendirme yapmaktadırlar. Fakat ailenin yanında daha başka çevresel faktörlerin de etkili olduğu unutulmamalıdır. Aileden gereken desteği göremese bile kız çocukları anahtar figür olarak gördükleri insanlardan etkilenebilir. Bunun yanında eğitim sistemimizdeki fırsat eşitliği ilkesine uygun olarak rehberlik ve psikolojik danışma programları kapsamında okullarındaki rehberlik servislerinden destek alabilmektedirler.

Kadınların iş hayatında maruz kaldıkları olumsuz durumlarda kariyer yaşamlarında etkili olmaktadır. Meslek icra edilirken çalışılan ortamda rahatsız edici iletişimin olması; cinsiyet ayrımına dayalı baskılar da kadınları kısıtlamaktadır. Özellikle yönetici olarak çalışan bayanlar cinsiyetçi ayrımdan dolayı idari anlamda otorite ve karar merkezi kabul edilmemekte, bu da iş hayatında problemler doğurmaktadır.

Gelişen ve değişen dünya şartlarında artık kariyer danışmanları ve alan uzmanları geçmiş bulgularla değil günümüz dinamik şartları ile danışanlarına/bireylere hizmet vermek durumundadır.

2.8.4. Ekonomik ve Politik Faktörler

Hızla değişen ve gelişen dünya da ülkelerin benimsemiş oldukları siyasi, ekonomik ve politik faaliyetlerde bireylerin kariyer gelişimin de oldukça önemlidir. Dünya ya hükmeden küresel güçler; ekonomik ve siyasi politikaların sonucu olarak rekabet halinde varlıklarını uluslararası anlamda sürdürmeye çalışmaktadırlar. Ulusal bazda ise hükümetler tarafından farklı politikalar farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Tüm bunların yanında teknolojinin hızla ilerlemesi farklı meslek ve iş kollarını ortaya çıkarabilmektedir.

İş piyasalarında yapılan çalışmalara göre kalifiyeli personele ihtiyaç duyulmakta bu da beraberinde insanlar için farklı meslek sektörleri oluşturmaktadır. Örneğin, günümüzde üniversite mezunları bile zor iş bulabilirken vinç operatörüne olan ihtiyaçtan dolayı lise mezunu olan birisi 12 günlük bir eğitim sonucunda memurluktan daha fazla kazancı olan bir işte çalışabilmektedir (Pişkin, 2012). Ya da Milli Eğitim Bakanlığı kadrolarında 2000’li yıllar da “Rehber Öğretmenliği” kadrolarında çalışacak personele aşırı ihtiyaç duyulduğunda KPSS’ ye girmek şartıyla puanına bakılmaksızın atama yapıyordu. Bu durum hukuk fakültesi puanı almalarına rağmen öğrencilerin psikolojik danışmalık ve rehberlik bölümlerini tercih etmelerine neden oluyordu. Ülkemizin inşaat sektörünün aktif olduğu dönemlerde ise inşaat mühendisi, mimar, kalıp ustası, demirci vs. gibi çalışanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda ihtiyaçlar arz-talep şeklinde oluşmaktadır.

Bazen de uluslararası politikaların etkisi olmaktadır. Uzun bir süredir Suriye de yaşanan iç çatışmanın ülkemize de olumlu ve olumsuz etkileri bizim iş piyasamızı da etkilemektedir. Suriye de gelen mültecilerin ülkemizde normal bir çalışanın yarısı kadar ücretle çalışması sonucunda işverenler için daha cazip gelmektedir (Neccar, 2017).

Bazen de yaşanan olumsuz olaylar sonucu yeni iş alanları çıkabilmektedir. Ülkemizde çok sayıda iş kazalarının yaşanması “iş güvenliği uzmanı” adı altında yeni bir meslek grubunu ortaya çıkarmıştır (Pişkin, 2012). Kısacası bulunulan şartlara bağlı olarak meslek ve iş hayatı gelişmekte bu durum bireylerin kariyer gelişimlerine doğrudan etki etmektedir. Bu nedenle psikolojik faktörlerin yanında çevresel faktörleri de kariyer gelişiminde göz önüne almamız gerekmektedir. Ekonomi politikalarının da kariyer sürecinde etkili olduğu unutulmamalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, ortaokul öğrencilerinin (7. ve 8. sınıf) kariyer gelişim düzeylerinin ebeveyn desteği ile birlikte; cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş, kardeş sayısı, anne baba durumu (birlikte, ayrı, sağ... gibi), hissedilen gelir düzeyi, gitmek istediği lise türü, en son bitirmek istenilen okul değişkenleri bakımından incelemeyi amaçlayan ilişkisel / korelasyonel bir araştırmadır.

İlişkisel / korelasyonel model ise, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2007). Korelasyonel araştırma; iki ya da daha fazla değişken arasındaki ilişkileri belirlemek ve neden-sonuç ile ilgili ipuçları elde etmek amacıyla yapılan araştırmadır (Büyüköztürk, 2017).

3.2. Evren ve Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Adıyaman ili Kâhta ilçesinde öğrenim görmekte olan ilköğretim II. kademe/ortaokul (7. ve 8. sınıf) öğrencileri oluşturmaktadır. İlçede öğrenim görmekte olan tüm 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden tabakalı örnekleme yöntemi ile veri toplanmıştır. Araştırmaya katılacak olan öğrenciler şu okullardan belirlenmiştir:

- Büyükbağ Ortaokulu
- Göçeri Ortaokulu
- TPAO Atatürk Ortaokulu
- Kâhta İmam Hatip Ortaokulu
- Erikli Aktoprak Ortaokulu
- Damlacık Ortaokulu

- Mevlana Ortaokulu
- Turgut Özal İmam Hatip Ortaokulu
- Şehit Medet Mat Ortaokulu
- Celal Bayar Ortaokulu
- Nazif Kaplan İmam Hatip Ortaokulu
- Mülk Ortaokulu

İsimleri verilen 12 tane ortaokulda Kâhta Kaymakamlığı ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün uygulamaya izin verdiği günlerde okullarda bulunan toplamda 1490 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulanan ölçeklerde katılımcı öğrencilerden bazılarının ölçekleri eksik doldurmaları gibi veri kayıpları nedeniyle yapılan elemeler sonucu 184 öğrencinin doldurduğu veri toplama araçlarına çıkarılmıştır. Bu sebeple araştırma grubu 1288 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri Tablo-1’ de verilmektedir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri

DEMOGRAFİK DEĞİŞKEN	FAKTÖR	N	%
Cinsiyet	Kız	693	53,8
	Erkek	595	46,2
Sınıf	7.sınıf	625	48,5
	8.sınıf	663	51,5
Yaş	12 yaş	189	14,7
	13 yaş	612	47,5
	14 yaş	452	35,1
	15 yaş	35	2,7
Kardeş Sayısı	1-3	232	18,1
	4-6	790	61,4
	7-9	215	16,8
Anne Sağ Mı?	10 ve üzeri	51	3,7
	Evet	1272	98,8
	Hayır	16	1,2
Baba Sağ Mı?	Evet	1266	98,3
	Hayır	22	1,7
Anne Baba Birlikte Mi?	Evet	1237	96
	Hayır	51	4
	Düşük	121	9,4
Gelir Düzeyi	Ortanın Altı	185	14,4
	Orta	872	67,7
	Ortanın Üstü	92	7,1
	Yüksek	18	1,4
Gidilmek İstenen Lise Türü	Fen Lisesi	531	41,2
	Anadolu Lisesi	451	35
	Meslek Lisesi	116	9
	İmam Hatip Lisesi	160	12,4
	Sosyal Bil. Lisesi	22	1,6
	Diğer	8	0,6
	Lise	117	9,1
En Son Bitirilmek İstenen Okul	2 Yıllık MYO	46	3,6
	Üniversite	511	39,7
	Yüksek Lisans	310	24,1
	Doktora	304	23,6

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada 7. ve 8.sınıf öğrencilerin kişisel özellikleri ve sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgilere ulaşmak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerine ilişkin veri toplamak amacıyla “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği”; ÇKGÖ (Bacanlı, Özer, ve Sürücü, 2006) ve “Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği”; KİEDÖ (Güneş, 2015) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu form öğrencilerin kişisel bilgilerine ve sosyo-demografik özelliklerine ulaşmak amacıyla hazırlanmıştır. Oldukça sade, anlaşılır, açık ifadelerle 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin kolay doldurabileceği şekilde hazırlanmaya çalışılmıştır. 11 maddeden oluşmaktadır. Sırasıyla maddeler; cinsiyet, okul, sınıf, yaş, kardeş sayısı, anne-baba durumu(sağ, birlikte/ayrı), ailenin gelir düzeyi, gidilmek istenen lise türü ve en son bitirilmek istenen okul.

3.3.2. Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği

İlköğretim öğrencilerinin kariyer anlamında gelişim seviyelerini belirlemek amacıyla Schultheiss ve Stead (2004) tarafından bu ölçek geliştirilmiştir. Türkiye’de ise Bacanlı, Özer ve Sürücü (2006) tarafından Türkçe’ ye ölçeğin uyarlaması yapılmıştır. Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeğinin teorik altyapısını Super’ın (1990) geliştirmiş olduğu çocukların kariyer gelişimi yaklaşımı oluşturmaktadır. ÇKGÖ, bana biraz uygun, bana uygun, bana uygun değil şeklindeki şıklardan oluşana 3’lü likert tipi bir ölçek olmakla beraber toplamda 52 maddeden oluşmaktadır.

ÇKGÖ’nin 52 tane maddesi bulunmaktadır. Bu maddelere 8 boyutta sıralayabiliriz. Bilgi boyutu; mesleklere yönelik bilgilerin fark edilmesine yönelik 1, 9, 10, 11, 12, 13 olmak üzere altı maddeden oluşmaktadır. Merak/Araştırma boyutu; çocukların yaşam içerisindeki merak veya araştırma davranışlarına yönelik 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. olmak üzere yedi maddeden oluşmaktadır. İlgiler boyutu; çocukların yapmayı sevdikleri etkinliklere yönelik 14, 15, 16, 17, 26, 41. maddeleri içeren altı tane maddeden oluşmaktadır. Denetim odağı; çocukların hayatlarındaki durumlara karşı içsel kontrolünü kapsayan 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24. olmak üzere yedi maddeden oluşmaktadır. Anahtar figürler; çocukların çevrelerinde örnek aldıkları rol modellere yönelik 25, 27, 28, 29, 30. Maddeleri olmak üzere beş maddeden oluşmaktadır.

Zaman perspektifi; çocukların geleceğe yönelik şimdiki zaman yaşantılarını yansıtan 31, 33, 34, 52. gibi dört maddeden oluşmaktadır. Planlama; çocukların planlamaya verdikleri önemi içeren 32, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51. olmak üzere onbir maddeden oluşmaktadır. Benlik kavramı; çocukların benliklerini değerlendiren 35, 36, 37, 38, 39, 40. olmak üzere altı maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 156, en düşük puan ise 52' dir.

Söz konusu ölçeğin; bilgi, merak/araştırma, ilgiler, denetim odağı, anahtar figürler, zaman perspektifi, planlama ve benlik kavramı olmak üzere sekiz alt boyutu bulunmaktadır. Türkçe'ye uyarlanan ÇKGÖ'nün yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla 4, 5, 6, 7, 8.sınıf öğrencilerinden oluşan 2500 ilköğretim öğrencisinden toplanan verilere açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Yapılan açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri ÇKGÖ'nün orijinali gibi sekiz faktörden oluştuğu ortaya konmuştur. Ölçekteki sekiz faktör hem (Super, 1980) kaynak noktası ve dayanağı olan teorik modelle hem de ölçeğin orijinal yapısı ile uyum göstermektedir.

ÇKGÖ'nin Türkçe formunun güvenilirliğini belirlemek için Cronbach'ın Alpha katsayısı ile ölçeğin tümü ve alt ölçeklere ilişkin iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. "Türkçe ÇKGÖ'nin tümü ve alt ölçekleri için Cronbach Alpha değerleri sırasıyla; ölçeğin tümü ($\alpha = .78$), bilgi ($\alpha = .64$), merak/araştırma ($\alpha = .60$), ilgiler ($\alpha = .64$), denetim odağı ($\alpha = .76$), anahtar figürler ($\alpha = .49$), zaman perspektifi ($\alpha = .65$), planlama ($\alpha = .81$) ve benlik kavramı ($\alpha = .73$) bulunmuştur" (Bacanlı, Özer, & Sürücü, 2006). Ayrıca ÇKGÖ'nün güvenilirliği için testin tekrarı tekniği ile ÇKGÖ'nün tümüne ve alt ölçeklerine ilişkin kararlılık katsayıları hesaplanmıştır. Bunun için $n=107$ (60 kız, 47 erkek) öğrenciye 2 hafta ara ile ÇKGÖ uygulanmıştır. Birinci ve ikinci uygulamaya ilişkin korelasyon değerleri sırasıyla ÇKGÖ toplam puan ($r = .68$, $p < .001$), bilgi ($r = .513$, $p < .001$), merak ($r = .640$, $p < .001$), ilgiler ($r = .341$, $p < .001$), denetim odağı ($r = .386$, $p < .001$), anahtar figürler ($r = .497$, $p < .001$), zaman perspektifi ($r = .430$, $p < .001$), planlama ($r = .659$, $p < .001$) ve benlik kavramı ($r = .319$, $p < .001$)'dir. "Türkçe ÇKGÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin bulgular bu ölçeğin ülkemizde ortaokul için kullanılabilir geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip olduğunu göstermektedir" (Bacanlı, Özer ve Sürücü, 2006).

3.3.3. Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği

Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği (KİEDÖ), Turner ve ark. (2003) tarafından öğrencilerin eğitimsel ve mesleki gelişim açısından anne baba (ebeveyn) desteğini ölçmek amacıyla oluşturulmuştur. Ölçeğin kuramsal çerçevesi sosyal bilişsel kariyer kuramı ve yetkinlik kuramına dayanmaktadır. Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği 5'li likert tipi olmakla beraber dört alt ölçek ve 27 maddeden oluşmaktadır.

KİEDÖ; 4 alt ölçek ve 27 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçekte algılanan aile desteği; Araçsal Yardım 7 madde (2,3,4,5,6,7,8. maddeler), Kariyere İlişkin Modelleme 7 madde (9,10,11,12,13,14,15. maddeler), Sözel Teşvik 6 madde (1,17,18,13,20,25. maddeler), Duygusal Destek 7 madde (16,21,22,23,24,26,27.maddeler) olmak üzere dört alt ölçekle ölçülmektedir. Ölçekteki maddeler beş basamaklı likert tipi (A: Kesinlikle Katılmıyorum, B: Katılmıyorum, C: Kararsızım, D: Katılıyorum, E: Kesinlikle Katılıyorum) dereceleme ölçeği şeklinde ifade edilmiştir. Bu maddeler A: 1- B: 2- C:3- D:4- E:5 şeklinde puanlanmıştır. Ters puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan en yüksek puan 135, en düşük puan ise 27 dir.

27 maddelik bir ölçek olan KİEDÖ'nün maddelerinin faktör yapısını ve kuramsal olarak dayanağı niteliğindeki dört faktörlü yapısını belirlemek amacıyla 438 ilköğretim II. kademedeki (ortaokul) okuyan öğrencilerden toplanan verilere doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır.

27 maddeli KİEDÖ ile toplanan verilere uygulanan DFA sonucunda uyum katsayılarının ($\chi^2/sd = 2.46$, RMSEA = 0.05, SRMR = 0.05, AGFI = 0.98) literatürde önerilen uyum katsayılarıyla karşılaştırıldığında iyi düzeyde olduğu görülmektedir (χ^2/sd ; 1-3 arasındaki oranların, RMSEA; .80 veya .80'den düşük değerlerin, SRMR; .10'dan küçük değerlerin, AGFI; .80'den büyük değerlerin kabul edilebilir bir uyum göstergesi olduğu ileri sürülmüştür.). Buradan çıkardığımız anlam yapılan analizler neticesinde görülen uyum katsayıları KİEDÖ'yi oluşturan ve temeli olan dört faktörlü yapıya ilişkin modelin kabul edilebilir bir model olduğunu görülmektedir. KİEDÖ'nin 27 maddeli dört faktörlü modele ilişkin regresyon katsayıları (faktör analizi) 1. madde (.26) ve 5. madde (.34) dışında 46 ile 86 arasında değiştiği belirtilmiştir (Güneş, 2015).

KİEDÖ'nin, Cronbach'ın Alpha iç tutarlık katsayısı ve testin tekrarı tekniği uygulanıp kararlılık katsayısı hesaplanarak ölçeğin güvenilirliği ölçülmeye çalışılmıştır. Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ölçeğin tümü için $\alpha=.93$, Araçsal Yardım alt ölçeği için $\alpha=.81$, Kariyere İlişkin Modelleme alt ölçeği için $\alpha=.87$, Sözel Teşvik alt ölçeği için $\alpha=.82$, Duygusal Destek alt ölçeği için $\alpha=.83$ olarak bulunmuştur. Öte yandan 7. ve 8.sınıfta okuyan 43 öğrenciye ölçek 28 gün ara ile tekrar uygulanmıştır. KİEDÖ'nün test-tekrar test yöntemiyle hesaplanan kararlılık katsayısı ölçeğin tümü için $r=.90$, Araçsal Yardım alt ölçeği için $r=.87$, Kariyere İlişkin Modelleme alt ölçeği için $r=.96$, Sözel Teşvik alt ölçeği için $r=.90$, Duygusal Destek alt ölçeği için ise $r=.90$ olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre; Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları ve kararlılık katsayılarının istenilen (.70) değere ulaştığı ve KİEDÖ'nün güvenilirliğinin yüksek olduğu söylenebilir(Güneş, 2015).

3.4. Verilerin İstatiksel Analizi

Araştırma kapsamında Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği, Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formundan elde edilen veriler; araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına aktarılarak istatiksel analizler için uygun hale getirilmiştir. Verilerin analizi SPSS 22 programı kullanılarak yapılmıştır. Ölçme araçları toplamda 1490 öğrenciye uygulanmasına rağmen bazı öğrencilerin kişisel bilgi formunu eksik doldurmaları ya da uygulanan ölçeklerin yarısından fazlasını boş bırakmaları sebebiyle bilgisayar ortamına 1306 öğrenci verileri işlenmiştir. Yapılan “Normallik” analizleri sonucunda SPSS programında uygun görülmeyen 18 öğrenci daha analiz hesaplamalarından çıkartılarak araştırmamız toplamda 1288 öğrenci verileri üzerinden yapılmıştır.

Normallik analizleri yapılarak 1306 öğrenci olan araştırma verileri 1288 öğrenci verileri üzerinden yapılmıştır. Araştırmada Betimsel İstatistikler; frekanslar-yüzdeler hesaplanarak sosyodemografik dağılımlara ilişkin sayısal veriler elde edilmiştir. Veri analizinde, ölçeklere ait ortalama puanlar, bunlara ait standart sapmalar ve gruplar arası puan farklılıklarını daha iyi anlamak amacıyla bazı istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Araştırmamızda iki gruplu değişkenlerin karşılaştırmasında “İlişkisiz Örneklem *t*-Testi”, ikiden fazla olan grupların karşılaştırmasında ise “ Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)” uygulanmıştır. Bunların yanında Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

Bu bölümde Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği, Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği ve demografik bilgi formu ile elde edilen verilere ilişkin bulgulara yer verilmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri ile ilgili bilgiler Tablo-2' de verilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeyleri

Sınıf Düzeyi	N	%
7.sınıf	625	48,5
8.sınıf	663	51,5
Toplam	1288	100,0

Tablo 2'de araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine baktığımızda birbirine yakın oranlarda öğrencilerin katılım sağladığını görmekteyiz. 8.sınıf öğrencilerinin % 3'lük bir oranda daha fazla katılım sağladığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları ile ilgili bilgiler Tablo-3' de verilmiştir.

Tablo 3: Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları

Katılımcıların Yaşları	N	%
12,00	189	14,7
13,00	612	47,5
14,00	452	35,1
15,00	35	2,7
Toplam	1288	100,0

Tablo 3'de öğrencilerin yaşlarına baktığımızda en çok %47,5 oran ile 13 yaş grubunun olduğunu görmekteyiz. İkinci olarak %35,1 ile 14 yaş grubunun olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları ile ilgili bilgiler Tablo-4' de verilmiştir.

Tablo 4: Araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayıları

Kardeş Sayısı	<i>N</i>	%
1,00	10	.8
2,00	41	3.2
3,00	181	14.1
4,00	292	22.7
5,00	327	25.4
6,00	171	13.3
7,00	114	8.9
8,00	60	4.7
9,00	41	3.2
10,00	21	1.6
11,00	15	1.2
12,00	7	.5
13,00	5	.4
14,00	3	.2
Toplam	1288	100,0

Tablo 4’de araştırmaya katılan öğrencilerin kendileri de dahil olmak üzere kardeş sayılarına baktığımızda %25,4 ile en fazla oranda beş kardeşli olduklarını görüyoruz. Ardından %22,7 ile dört kardeşli oldukları görülmektedir. Dağılıma baktığımızda 1 ile 14 kardeş arasında verilerin elde edildiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin algıladıkları gelir düzeyi ile ilgili bilgiler Tablo-5’ de verilmiştir.

Tablo 5: Araştırmaya katılan öğrencilerin gelir düzeyleri

Gelir Düzeyi	<i>N</i>	%
Düşük	121	9,4
Ortanın Altı	185	14,4
Orta	872	67,7
Ortanın Üstü	92	7,1
Yüksek	18	1,4
Total	1288	100,0

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %67,7'sinin algıladıkları ekonomik durumları orta derecede olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin gitmek istediği lise türü ile ilgili bilgiler Tablo-6' da verilmiştir.

Tablo 6: Araştırmaya katılan öğrencilerin gitmek istedikleri lise türü

Gitmek İstenen Lise Türü	N	%
Fen Lisesi	531	41,2
Anadolu Lisesi	451	35,0
Meslek Lisesi	116	9,0
İmam Hatip Lisesi	160	12,4
Sosyal Bilimler Lisesi	22	1,7
Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	8	,6
Toplam	1288	100,0

Tablo 6 incelendiğinde öğrencilerin % 41,2 ile en çok Fen liselerine gitmek istediklerini; ikinci olarak ise % 35 ile Anadolu liselerine gitmek istediklerini görmekteyiz.

Araştırmaya katılan öğrencilerin en son bitirmek istedikleri program ile ilgili bilgiler Tablo-7' de verilmiştir.

Tablo 7: Araştırmaya katılan öğrencilerin en son bitirmek istedikleri program

Bitirilmek İstenen Eğitim Programı	N	%
Lise	117	9,1
2-yıllık yüksekokul	46	3,6
Üniversite	511	39,7
Yüksek lisans	310	24,1
Doktora	304	23,6
Total	1288	100,0

Tablo 7 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin % 87,3'ü lisans ve lisansüstü mezunu olmak istemekte bunların %24,1'i yüksek lisans, % 23,6' sı ise doktora yapmak istemektedir.

Araştırma grubundaki 7. ve 8.sınıf ortaokul öğrencilerine uygulanan “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği” ve “Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği” nin alt

boyutlarını yönelik yapılan pearson korelasyon analizler sonuçları Tablo-8'de sunulmuştur.

Tablo 8: Ölçeklerin alt boyutlarına ilişkin korelasyon katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.Bilgi	1											
2.Merak_Araştırma	.43**	1										
3.İlgiler	.21**	.24**	1									
4.Denetim_Odağı	.23**	.24**	.29**	1								
5.Anahtar_Figürler	.24**	.25**	.26**	.19**	1							
6.Zaman_Perspektifi	.31**	.30**	.37**	.25**	.27**	1						
7.Planlama	.33**	.40**	.35**	.26**	.33**	.46**	1					
8.Benlik_Kavramı	.24**	.28**	.47**	.32**	.38**	.44**	.48**	1				
9.Araçsal_Yardım	.20**	.22**	.14**	.08**	.15**	.16**	.21**	.17**	1			
10.Kariyere_ilişikin_modelleme	.12**	.11**	.10**	.04	.18**	.11**	.13**	.07*	.52**	1		
11.Sözel_Teşvik	.14**	.19**	.17**	.12**	.06*	.15**	.17**	.17**	.68**	.40**	1	
12.Duygusal_Destek	.18**	.24**	.13**	.09**	.13**	.18**	.22**	.18**	.71**	.49**	.74**	1
$\bar{X}$	16.10	17.28	16.67	17.85	11.32	10.78	28.17	16.02	22.74	20.54	21.02	23.44
Ss	1.96	2.47	1.78	2.82	2.25	1.49	4.22	2.03	6.27	7.11	5.94	6.92

** $p < 0.01$, * $p < 0.05$

Tablo-8 incelendiğinde araştırmada kullanılan ölçeklerin alt boyutlarına yönelik Pearson korelasyon istatistikleri sunulmuştur. Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği'nin sekiz alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar; bilgi, merak/araştırma, ilgiler, denetim odağı, anahtar figürler, zaman perspektifi, planlama ve benlik kavramıdır. “Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği” ise dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; araçsal yardım, kariyere ilişkin modelleme, sözel teşvik ve duygusal destektir.

Bilgi boyutuna yönelik $\bar{X} = 16.10$, $SS= 1,96$ 'dır. Bilgi boyutundan alınabilecek en yüksek puan 18 olduğuna göre ölçeğin bu boyutunda ortalamanın üstünde puan almak bilgi düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bilgi boyutu ile merak/araştırma ($r= .43$), ilgiler ($r= .21$), denetim odağı ($r= .23$), anahtar figürler ($r= .24$), zaman perpektifi ($r= .31$), planlama ($r= .33$), benlik kavramı ($r= .24$), araçsal yardım ($r= .20$), kariyere ilişkin modelleme ($r= .12$), sözel teşvik ($r= .14$), duygusal destek ($r= .18$) istatistiksel olarak ($p<.05$) anlamlı olarak görülmektedir.

Merak/araştırma boyutuna yönelik $\bar{X} = 17.28$, $SS=2,47$ 'dir. Merak/araştırma boyutunda alınabilecek en yüksek puan 21 olduğuna göre bu boyutun ortalamanın üstünde olması merak/araştırma düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Merak/araştırma boyutu ile ilgiler ($r= .24$), denetim odağı ($r= .24$), anahtar figürler ($r= .25$), zaman perpektifi ($r= .30$), planlama ($r= .40$), benlik kavramı ($r= .28$), araçsal yardım ($r= .22$), kariyere ilişkin modelleme ($r= .11$), sözel teşvik ($r= .19$), duygusal destek ($r= .24$) istatistiksel olarak ($p<.05$) anlamlı olarak görülmektedir.

İlgiler boyutuna yönelik $\bar{X} = 16,67$, $SS=1,78$ 'dir. İlgiler boyutunda alınabilecek en yüksek puan 18 olduğuna göre bu boyutun ortalamanın üstünde olması ilgi düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. İlgiler boyutu ile denetim odağı ($r= .29$), anahtar figürler ($r= .26$), zaman perpektifi ($r= .37$), planlama ($r= .35$), benlik kavramı ($r= .47$), araçsal yardım ($r= .14$), kariyere ilişkin modelleme ($r= .10$), sözel teşvik ($r= .17$), duygusal destek ($r= .13$) istatistiksel olarak ($p<.05$) anlamlı olarak görülmektedir.

Denetim odağı boyutuna yönelik $\bar{X} = 17,85$, $SS=2,82$ 'dir. Denetim odağı boyutunda alınabilecek en yüksek puan 21 olduğuna göre bu boyutun ortalamanın üstünde olması öğrencilerde denetim düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Denetim odağı boyutu ile anahtar figürler ($r= .19$), zaman perpektifi ($r= .25$),

planlama ($r = .26$), benlik kavramı ($r = .32$), araçsal yardım ($r = .08$), sözel teşvik ($r = .12$), duygusal destek ($r = .09$) istatikselsel olarak ($p < .05$) anlamlı olarak görölmektedir.

Anahtar figür boyutuna yönelik $\bar{X} = 11,32$, $SS=2,25$ 'dir. Anahtar figürler boyutunda alınabilecek en yüksek puan 15 olduğuna göre bu boyutun ortalamasının üstünde olması öğrencilerde rol alma düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Anahtar figürler boyutu ile zaman perspektifi ($r = .27$), planlama ($r = .33$), benlik kavramı ($r = .38$), araçsal yardım ($r = .15$), kariyere ilişkin modelleme ($r = .18$), sözel teşvik ($r = .06$), duygusal destek ($r = .13$) istatikselsel olarak ($p < .05$) anlamlı olarak görölmektedir.

Zaman perspektifi boyutuna yönelik $\bar{X} = 10.78$, $SS=1,49$ 'dir. Zaman perspektifi boyutunda alınabilecek en yüksek puan 12 olduğuna göre bu boyutun ortalamasının üstünde olması öğrencilerde kariyere ilişkin zaman perspektifi düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Planlama ($r = .46$), benlik kavramı ($r = .44$), araçsal yardım ($r = .16$), kariyere ilişkin modelleme ($r = .11$), sözel teşvik ($r = .15$), duygusal destek ($r = .18$) istatikselsel olarak ($p < .05$) anlamlı olarak görölmektedir.

Planlama boyutuna yönelik $\bar{X} = 28.17$, $SS = 4,22$ 'dir. Planlama boyutunda alınabilecek en yüksek puan 33 olduğuna göre bu boyutun ortalamasının üstünde olması öğrencilerde planlama düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Benlik kavramı ($r = .48$), araçsal yardım ($r = .21$), kariyere ilişkin modelleme ($r = .13$), sözel teşvik ($r = .17$), duygusal destek ($r = .22$) istatikselsel olarak ($p < .05$) anlamlı olarak görölmektedir.

Benlik kavramı boyutuna yönelik $\bar{X} = 16.02$, $SS = 2,03$ 'dir. Benlik kavramı boyutunda alınabilecek en yüksek puan 18 olduğuna göre bu boyutun ortalamasının üstünde olması öğrencilerde benlik tasarım düzeyinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Araçsal yardım ($r = .17$), kariyere ilişkin modelleme ($r = .07$), sözel teşvik ($r = .17$), duygusal destek ($r = .18$) istatikselsel olarak ($p < .05$) anlamlı olarak görölmektedir.

Araçsal yardım boyutuna yönelik $\bar{X} = 22,74$, $SS = 6,27$ 'dir. Araçsal yardım boyutunda alınabilecek en yüksek puan 35 olduğuna göre bu boyutun ortalamasının üstünde olması öğrencilerde araçsal yardım desteğinin yüksek olduğunu

göstermektedir. Kariyere ilişkin modelleme ($r = .52$), sözel teşvik ($r = .68$), duygusal destek ($r = .71$) istatikselsel olarak ($p < .05$) anlamlı olarak görülmektedir.

Kariyere ilişkin modelleme boyutuna yönelik $\bar{X} = 20.54$, $SS = 7,11$ 'dir. Kariyere ilişkin modelleme boyutunda alınabilecek en yüksek puan 35 olduğuna göre bu boyutun ortalamasının üstünde olması öğrencilerde model desteğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Sözel teşvik ($r = .40$), duygusal destek ($r = .49$) istatikselsel olarak ($p < .05$) anlamlı olarak görülmektedir.

Sözel teşvik boyutuna yönelik $\bar{X} = 21.02$, $SS = 5,94$ 'dir. Sözel teşvik boyutunda alınabilecek en yüksek puan 30 olduğuna göre bu boyutun ortalamasının üstünde olması öğrencilerde sözel teşvik desteğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Duygusal destek ($r = .49$) istatikselsel olarak ($p < .05$) anlamlı olarak görülmektedir.

Duygusal destek boyutuna yönelik $\bar{X} = 23.44$, $SS = 6,92$ 'dir. Duygusal destek boyutundan alınabilecek en yüksek puan 35 olduğuna göre ölçeğin bu boyutunda ortalamasının üstünde puan almak duygusal destek düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Duygusal destek boyutu ile bilgi ($r = .18$) merak/araştırma ($r = .24$), ilgiler ($r = .13$), denetim odağı ($r = .09$), anahtar figürler ($r = .13$), zaman perpektifi ($r = .18$), planlama ($r = .22$), benlik kavramı ($r = .18$), araçsal yardım ($r = .71$), kariyere ilişkin modelleme ($r = .49$), sözel teşvik ($r = .75$) istatikselsel olarak ($p < .05$) anlamlı olarak görülmektedir.

Kısacası Çocuklar için kariyer gelişimi ölçeği ve Kariyere ilişkin ebeveyn deteği ölçeğinin alt ölçekleri arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı ile hesaplanarak tüm korelasyon katsayılarının pozitif yönde ve istatikselsel olarak anlamlı düzeyde olduğu görülmektedir.

İlköğretim II. kademe öğrencilerinin kariyer gelişimine ilişkin regresyon analizleri sonuçları Tablo-9' da verilmiştir.

Tablo 9: İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimine ilişkin regresyon analizi sonuçları

Model	Standardize Edilmemiş Katsayılar		Standardize Edilmiş Katsayılar		Korelasyonlar		
	B	Std. Error	Beta	t	Kısmi	R	R2
1 (Sabit)	122.581	1.240		98.825			
Araçsal Yardım	.512	.053	.262	9.746	.262	.262	.262 ^a
2 (Sabit)	122,079	1.298		94.033			
Araçsal Yardım	.470	.062	.241	7.637	.208	.205	.265 ^b
Kariyere İlişkin Mod	.071	.054	.041	1.304	.036	.035	
3 (Sabit)	120.911	1.372		88.125			
Araçsal Yardım	.350	.077	.179	4.550	.126	.122	.274 ^c
Kariyere İlişkin Mod	.060	.054	.035	1.112	.031	.030	
Sözel Teşvik	.196	.076	.095	2.585	.072	.069	
4 (Sabit)	120.614	1.370		88.014			
Araçsal Yardım	.260	.082	.133	3.168	.088	.085	.286 ^d
Kariyere İlişkin Mod	.030	.055	.017	.538	.015	.014	
Sözel Teşvik	.057	.087	.028	.656	.018	.018	
Duygusal Destek	.252	.079	.142	3.174	.088	.085	
5 (Sabit)	111.795	6.139		18.212			
Araçsal Yardım	.264	.080	.135	3.290	.092	.086	
Kariyere İlişkin Mod	.033	.054	.019	.610	.017	.016	
Sözel Teşvik	-.038	.086	-.018	-.443	-.012	-.012	.356 ^e
Duygusal Destek	.236	.078	.133	3.041	.085	.079	
Yaş	.643	.438	.039	1.467	.041	.038	
Gitmek İstenen Lise Türü	-1.365	.306	-.125	-4.462	-.124	-.117	
Bitirmek İsteddiği Okul	1.501	.298	.142	5.038	.139	.132	

Bağımlı Değişken: Kariyer Gelişimi

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001

a. Yordayıcılar (Sabit), Araçsal Yardım

b. Yordayıcılar (Sabit), Araçsal Yardım, Kariyere İlişkin Modelleme

c. Yordayıcılar (Sabit), Araçsal Yardım, Kariyere İlişkin Modelleme, Sözel Teşvik

d. Yordayıcılar (Sabit), Araçsal Yardım, Kariyere İlişkin Modelleme, Sözel Teşvik, Duygusal Destek

e. Yordayıcılar (Sabit), Araçsal Yardım, Kariyere İlişkin Modelleme, Sözel Teşvik, Duygusal Destek, Yaş, Gitmek İstenen Lise, Bitirmek İsteddiği Okul

Tablo 9 incelendiğinde, adımsal regresyon analizinin, “Araçsal Yardım”, “Kariyere İlişkin Modelleme”, “Sözel Teşvik”, “Duygusal Destek”, “Yaş”, “Gitmek İstenen Lise” ve “Bitirmek İsteddiği Okul” değişkenlerinde işlem gördüğü görülmektedir.

Adımsal regresyon analizinin birinci adımında incelenen "Araçsal Yardım" değişkeninin öğrencilerin kariyer gelişimini yordamada standardize edilmiş regresyon katsayısı .262 çıkmıştır. Tek başına " Araçsal Yardım " değişkeninin öğrencilerin kariyer gelişimini yaklaşık olarak %7 kadarını ($R^2 = .069$) açıkladığı görülmektedir.

Adımsal regresyon analizinin ikinci adımında modele "Araçsal Yardım" değişkeninin yanında "Kariyere İlişkin Modelleme" değişkeni girmiştir. "Araçsal Yardım" ve "Kariyere İlişkin Modelleme" değişkenleri birlikte öğrencilerin kariyer gelişimini %7'sini ($R = .265, R^2 = .070$) açıklamaktadır.

Adımsal regresyon analizinin üçüncü adımında modele "Araçsal Yardım", "Kariyere İlişkin Modelleme" değişkenlerinin yanında “Sözel Teşvik” değişkeni girmiştir. "Araçsal Yardım", "Kariyere İlişkin Modelleme" ve “Sözel Teşvik” değişkenleri birlikte öğrencilerin kariyer gelişimini %8'sini ($R = .274, R^2 = .075$) açıklamaktadır.

Adımsal regresyon analizinin dördüncü adımında modele "Araçsal Yardım", "Kariyere İlişkin Modelleme" ve “Sözel Teşvik” değişkenlerinin yanında “Duygusal Destek” değişkeni girmiştir. "Araçsal Yardım", "Kariyere İlişkin Modelleme", “Sözel Teşvik” ve “Duygusal Destek” değişkenleri birlikte öğrencilerin kariyer gelişimini %8'sini ($R = .286, R^2 = .082$) açıklamaktadır.

Adımsal regresyon analizinin beşinci adımında modele "Araçsal Yardım", "Kariyere İlişkin Modelleme", “Sözel Teşvik” ve “Duygusal Destek” değişkenlerinin yanında “Yaş”, “Gidilmek İstenen Lise Türü” ve “Bitirilmek İstenen Okul” değişkenleri girmiştir. "Araçsal Yardım", "Kariyere İlişkin Modelleme", “Sözel Teşvik”, “Duygusal Destek”, “Yaş”, “Gidilmek İstenilen Lise Türü” ve “Bitirilmek İstene Okul” değişkenleri birlikte öğrencilerin kariyer gelişimini %13’ünü ($R = .356, R^2 = .127$) açıklamaktadır.

Araştırma bulgularından çıkan sonuçlara baktığımızda regresyon katsayıları, R^2 ve t değerleri incelendiğinde sırasıyla “Bitirilmek İstenilen Okul”, "Araçsal Yardım",

“Duygusal Destek”, “Yaş”, "Kariyere İlişkin Modelleme", “Sözel Teşvik”, “Gidilmek İstenen Lise Türü” değerlerinin manidar olarak kariyer gelişimini yordadığı görülmektedir.

Tablo-10’ da cinsiyete göre kariyer gelişimi ve ebeveyn desteği alt ölçeklerine ilişkin *t* testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10: Cinsiyete göre kariyer gelişimi ve ebeveyn desteği alt ölçeklerine ilişkin *t*-testi sonuçları

Alt Ölçekler		<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>Ss</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Bilgi	Kız	693	16.42	1.88	4.25	.000
	Erkek	595	15.73	1.98		
Merak	Kız	693	17.79	2.27	13.01	.000
	Erkek	595	16.69	2.57		
İlgi	Kız	693	16.63	1.85	3.96	.372
	Erkek	595	16.72	1.69		
Denetim odağı	Kız	693	18.19	2.72	2.89	.000
	Erkek	595	17.46	2.89		
Anahtar figür	Kız	693	11.15	2.20	3.09	.003
	Erkek	595	11.52	2.29		
Zaman perspektifi	Kız	693	10.93	1.37	28.69	.000
	Erkek	595	10.61	1.60		
Planlama	Kız	693	28.28	4.34	0.79	.311
	Erkek	595	28.04	4.07		
Benlik kavramı	Kız	693	16.14	1.99	3.38	.023
	Erkek	595	15.88	2.08		
Araçsal Yardım	Kız	693	22.90	6.11	1.41	.341
	Erkek	595	22.56	6.44		
Kariyere İlişkin Modelleme	Kız	693	19.81	6.97	0.32	.000
	Erkek	595	21.39	7.18		
Sözel Teşvik	Kız	693	21.48	5.80	2.76	.003
	Erkek	595	20.48	6.06		
Duygusal Destek	Kız	693	23.94	6.84	0.24	.005
	Erkek	595	22.86	6.97		

Tablo 10’da görüldüğü gibi bağımsız örneklemeler için *t*-testi sonucuna göre cinsiyete ilişkin “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği” ve “Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği” nin istatistik bilgileri verilmiştir.

Bilgi boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t= 4.25, p<0.05$). Bilgi alt boyutunda cinsiyetler açısından incelendiğinde kızların ortalamaları (16,42), erkeklerin ortalamalarından (15,73) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Merak/araştırma boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t= 13.01, p<0.05$). Merak/araştırma alt boyutunda cinsiyetler açısından incelendiğinde kızların ortalamaları (17,49), erkeklerin ortalamalarından (16,69) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. İlgi boyutuna incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 3.96, p>0.05$). Denetim odağı boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t= 2.89, p<0.05$). Denetim odağı alt boyutunda cinsiyetler açısından incelendiğinde kızların ortalamaları (18,19), erkeklerin ortalamalarından (17,49) anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Anahtar figür boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t= 3.09, p<0.05$). Anahtar figür alt boyutunda cinsiyetler açısından incelendiğinde erkeklerin ortalamaları (11,52), kızların ortalamalarından (11,15) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Zaman perspektifi boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t= 28.69, p<0.05$). Zaman perspektifi alt boyutunda cinsiyetler açısından incelendiğinde kızların ortalamaları (10,93), erkeklerin ortalamalarından (10,61) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Planlama boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 0.79, p>0.05$). Benlik kavramı boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t= 3.38, p<0.05$). Benlik kavramı alt boyutunda cinsiyetler açısından baktığımızda kızların ortalamaları (16,14), erkeklerin ortalamalarından (15,88) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Araçsal yardım boyutuna baktığımızda alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 1.41, p>0.05$). Kariyere ilişkin modelleme boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t= 0.32, p<0.05$). Kariyere ilişkin modelleme alt boyutunda cinsiyetler açısından incelendiğinde erkeklerin ortalamaları (21,39), kızların

ortalamlarından (19.81) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Sözel teşvik boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t=2.76$, $p<0.05$). Sözel teşvik alt boyutunda cinsiyetler açısından incelendiğinde kızların ortalamaları (21.48), erkeklerin ortalamalarından (20.48) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Duygusal destek boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t=0.24$, $p<.05$). Duygusal destek alt boyutunda cinsiyetler açısından incelendiğinde kızların ortalamaları (23.94), erkeklerin ortalamalarından (22.86) anlamlı şekilde yüksek görülmektedir.

Görüldüğü gibi bağımsız örneklem için t -testi sonucuna göre kız öğrencilerin kariyer gelişimi alt ölçeklerinden bilgi, merak, denetim odağı, zaman perspektifi, benlik kavramı, sözel teşvik ve duygusal destek puanları erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Erkek öğrencilerin ise anahtar figür ve kariyere ilişkin modelleme alt ölçeğinden aldıkları puanlar kız öğrencilerden anlamlı düzeyde daha yüksektir. Diğer üç alt ölçek olan ilgi, planlama ve araçsal yardım puanları cinsiyet açısından farklılaşmamaktadır.

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre kariyer gelişimi ve ebeveyn desteği alt ölçeklerine ilişkin t testi sonuçları tablo 11' de verilmiştir.

Tablo 11: Sınıf düzeyine göre kariyer gelişimi ve ebeveyn desteği alt ölçeklerine ilişkin *t*-testi sonuçları

Alt Ölçekler		<i>N</i>	$\bar{X}$	<i>S_s</i>	<i>t</i>	<i>P</i>
Bilgi	7.sınıf	625	15.94	1,94	0.10	.004
	8.sınıf	663	16.25	1,96		
Merak	7.sınıf	625	17.29	2,40	0.95	.965
	8.sınıf	663	17.28	2,54		
İlgi	7.sınıf	625	16.69	1,84	2.14	.701
	8.sınıf	663	16.65	1,72		
Denetim odağı	7.sınıf	625	17.52	2,94	4.62	.000
	8.sınıf	663	18.17	2,67		
Anahtar figür	7.sınıf	625	11.23	2,23	0.68	.146
	8.sınıf	663	11.41	2,27		
Zaman perspektifi	7.sınıf	625	10.70	1,52	3.46	.059
	8.sınıf	663	10.86	1,46		
Planlama	7.sınıf	625	28.17	4,15	0.05	.955
	8.sınıf	663	28.16	4,28		
Benlik kavramı	7.sınıf	625	15.98	2,11	3.57	.468
	8.sınıf	663	16.06	1,96		
Araçsal Yardım	7.sınıf	625	23.13	6,05	3.09	.030
	8.sınıf	663	22.38	6,45		
Kariyere İlişkin Modelleme	7.sınıf	625	20.57	6,99	0.51	.858
	8.sınıf	663	20.50	7,22		
Sözel Teşvik	7.sınıf	625	21.28	5,75	3.22	.132
	8.sınıf	663	20.78	6,11		
Duygusal Destek	7.sınıf	625	23.46	6,76	1.74	.914
	8.sınıf	663	23.42	7,07		

Tablo 11’da görüldüğü gibi bağımsız örneklem için *t*-testi sonucuna göre sınıf düzeyine ilişkin “Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği” ve “Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği” nin istatistik bilgileri verilmiştir.

Bilgi boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($t= 0.10$, $p< .05$). Bilgi alt boyutunda sınıf düzeyleri açısından incelendiğinde 8.sınıfların ortalamaları (16,25), 7.sınıfların ortalamalarından (15,94) anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Yani sınıf düzeyi arttıkça bilgi düzeyinin de arttığı söylenebilir. Merak/araştırma boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 0.95$, $p> .05$). İlgi boyutuna baktığımızda alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 2.14$, $p> .05$). Denetim odağı boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($t= 4.62$, $p< .05$). Denetim odağı alt boyutunda sınıf düzeyleri açısından incelendiğinde 8.sınıfların ortalamaları (18,17), 7.sınıfların ortalamalarından (17,52) anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Yani öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça denetimlerinin arttığını söylenebilir. Anahtar figürler boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 0.68$, $p>0.05$). Zaman perspektifi boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 3.46$, $p>0.05$). Planlama boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 0.59$, $p>0.05$). Benlik kavramı boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 3.57$, $p>0.05$). Araçsal yardım boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir ($t= 3.09$, $p< .05$). Araçsal yardım alt boyutunda sınıf düzeyleri açısından incelendiğinde 7.sınıfların ortalamaları (23,13), 8.sınıfların ortalamalarından (22,38) anlamlı şekilde yüksek çıkmıştır. Kariyere ilişkin modelleme boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 0.51$, $p>0.05$). Sözel teşvik boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 3.22$, $p> .05$). Duygusal destek boyutu incelendiğinde alınan puanlar açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t= 1.74$, $p> .05$).

Öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerini bitirilmek istenen okul türü açısından incelemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo-12’ de verilmiştir.

Tablo 12: Bitirilmek istenen okul türüne göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA)

Alt Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p
Bilgi	Gruplararası	313.03	4	78.25	21.638	.000
	Grupiçi	4640.17	1283	3.61		
Merak	Gruplararası	506.74	4	126.68	22.008	.000
	Grupiçi	7385.39	1283	5.75		
İlgi	Gruplararası	158.92	4	39.73	12.963	.000
	Grupiçi	3932.46	1283	3.06		
Denetim Odağı	Gruplararası	271.37	4	67.84	8.681	.000
	Grupiçi	10026.91	1283	7.81		
Anahtar Figür	Gruplararası	6.05	4	1.51	0.297	.880
	Grupiçi	6546.28	1283	5.10		
Zaman	Gruplararası	86.56	4	21.64	9.978	.000
	Grupiçi	2782.57	1283	2.16		
Perspektifi	Gruplararası	376.83	4	94.20	5.354	.000
	Grupiçi	22574.90	1283	17.59		
Benlik	Gruplararası	124.50	4	31.12	7.655	.000
	Grupiçi	5216.79	1283	4.06		
Kavramı	Gruplararası	1561.17	4	390.29	10.207	.000
	Grupiçi	49058.82	1283	38.23		
Kar. İlişkin	Gruplararası	740.81	4	185.20	3.690	.005
	Grupiçi	64387.00	1283	50.18		
Sözel Teşvik	Gruplararası	2509.91	4	627.47	18.723	.000
	Grupiçi	42999.18	1283	33.51		
Duygusal	Gruplararası	2655.85	4	663.96	14.421	.000
	Grupiçi	59069.89	1283	46.04		

Katılımcıların grup bazında bilgi boyutundaki puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel test tekniklerinden parametrik bir test olan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda $F_{(4,1283)} = 21,638$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiştir. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve lise=14.726-üniversite= 16,074, lise-yüksek lisans=

16,371, lise-doktora= 16,516, doktora- 2 yıllık yüksek okul, doktora-üniversite, yüksek lisans- 2 yıllık yüksek okul grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Katılımcıların grup bazında merak boyutundaki puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla test etmek amacıyla istatistiksel test tekniklerinden parametrik bir test olan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Varyans analizi sonucunda $F_{(4,1283)}= 22.008$, $p<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve lise= 15,649- 2 yıllık yüksek okul= 17,-.391, lise-üniversite=17.062, lise-yüksek lisans=17.612, lise-doktora= 17.950, üniversite-yüksek lisans, üniversite-doktora grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

İlgi boyutu incelendiğinde ise $F_{(4,1283)}= 12.963$, $p<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Tukey testine baktığımızda lise($\bar{X} = 15.606$)-2 yıllık yüksek okul ($\bar{X} = 16.739$), lise-üniversite($\bar{X} = 16.667$), lise-yüksek lisans($\bar{X} = 16.900$), lise-doktora($\bar{X} = 16.852$) grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Denetim odağı boyutu incelendiğinde ise $F_{(4,1283)}= 8.681$, $p<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Tukey testine baktığımızda lise($\bar{X} = 16.752$)-üniversite ($\bar{X} = 17.698$), lise-yüksek lisans ($\bar{X} = 18.445$), lise-doktora($\bar{X} = 17.993$), üniversite-yüksek lisans($\bar{X} = 16.852$) grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Zaman perspektifi boyutu incelendiğinde ise $F_{(4,1283)}= 9.978$, $p<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Tukey testine baktığımızda lise ($\bar{X} = 10.179$)-üniversite ($\bar{X} = 10.729$), lise-yüksek lisans ($\bar{X} = 11.012$), lise-doktora($\bar{X} = 10.977$), 2 yıllık yüksek okul ($\bar{X} = 10.217$)-yüksek lisans, 2 yıllık yüksek okul-doktora grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Planlama boyutu incelendiğinde ise $F_{(4,1283)}= 5.354$, $p<0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Tukey testine baktığımızda lise ($\bar{X} = 26.957$)-yüksek lisans

($\bar{X} = 28.458$), lise-doktora($\bar{X} = 28.845$), üniversite($\bar{X} = 27.906$)-doktora grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Benlik kavramı boyutu incelendiğinde ise $F_{(4,1283)} = 7.655$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Tukey testine baktığımızda lise-üniversite($\bar{X} = 15.970$), lise ($\bar{X} = 15.162$)-yüksek lisans ($\bar{X} = 16.164$), lise-doktora($\bar{X} = 16.328$) grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Araçsal yardım boyutu incelendiğinde ise $F_{(4,1283)} = 10.207$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Tukey testine baktığımızda lise ($\bar{X} = 20.863$)-yüksek lisans ($\bar{X} = 23.264$), lise-doktora($\bar{X} = 24.088$), 2 yıllık yüksekokul ($\bar{X} = 19.673$)-üniversite ($\bar{X} = 22.348$)-, 2 yıllık yüksekokul-yüksek lisans, 2 yıllık yüksekokul-doktora, üniversite-doktora grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Kariyere ilişkin modelleme boyutu incelendiğinde ise $F_{(4,1283)} = 3.690$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Tukey testine baktığımızda 2 yıllık yüksekokul ($\bar{X} = 18.263$)-doktora($\bar{X} = 20.137$), üniversite($\bar{X} = 21.631$)-doktora grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Sözel teşvik boyutu incelendiğinde ise $F_{(4,1283)} = 18.723$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Tukey testine baktığımızda lise-üniversite, lise ($\bar{X} = 18.435$)-yüksek lisans ($\bar{X} = 22.029$), lise-doktora($\bar{X} = 22.342$), 2 yıllık yüksekokul ($\bar{X} = 16.782$)-üniversite ($\bar{X} = 20.596$)-, 2 yıllık yüksekokul-yüksek lisans, 2 yıllık yüksekokul-doktora, üniversite-doktora, üniversite-yüksek lisans, üniversite-doktora grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Duygusal destek boyutu incelendiğinde ise $F_{(4,1283)} = 14.421$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Tukey testine baktığımızda lise ($\bar{X} = 21.521$)-yüksek lisans ($\bar{X} = 23.916$), lise-doktora($\bar{X} = 25.296$), 2 yıllık yüksekokul-yüksek lisans, 2 yıllık yüksekokul-doktora, üniversite ($\bar{X} = 22.904$)- 2 yıllık yüksekokul ($\bar{X} = 18.869$), üniversite-yüksek lisans, üniversite-doktora grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Öğrencilerin gitmek istedikleri lise türüne göre tek yönlü varyans analizi sonuçları tablo-13' te verilmiştir.

Tablo 13: Öğrencilerin gitmek istediği türüne göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA)

Alt Ölçekler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Bilgi	Gruplararası	158.62	5	31.72	8.483	.000
	Grupiçi	4794.58	1282	3.74		
Merak	Gruplararası	347.56	5	69.51	11.812	.000
	Grupiçi	7544.57	1282	5.88		
İlgi	Gruplararası	147.44	5	29.48	9.586	.000
	Grupiçi	3943.94	1282	3.07		
Denetim Odağı	Gruplararası	206.43	5	41.28	5.245	.000
	Grupiçi	10091.84	1282	7.87		
Anahtar Figür	Gruplararası	119.63	5	23.92	4.769	.000
	Grupiçi	6432.70	1282	5.01		
Zaman Perspektifi	Gruplararası	99.73	5	19.94	9.234	.000
	Grupiçi	2769.40	1282	2.16		
Planlama	Gruplararası	738.44	5	147.68	8.524	.000
	Grupiçi	22213.29	1282	17.32		
Benlik Kavramı	Gruplararası	153.84	5	30.76	7.604	.000
	Grupiçi	5187.45	1282	4.04		
Araçsal Yardım	Gruplararası	1363.33	5	272.66	7.097	.000
	Grupiçi	49256.66	1282	38.42		
Kar. İlişkin Mod.	Gruplararası	926.43	5	185.28	3.700	.002
	Grupiçi	64201.38	1282	50.07		
Sözel Teşvik	Gruplararası	2299.19	5	459.83	13.643	.000
	Grupiçi	43209.91	1282	33.70		
Duygusal Destek	Gruplararası	2037.38	5	407.47	8.752	.000
	Grupiçi	59688.35	1282	46.55		

Tablo-13 incelendiğinde katılımcıların grup bazında gitmek istedikleri lise türüne göre ölçeklerin alt boyutlarındaki puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını test etmek amacıyla istatistiksel test tekniklerinden parametrik bir test olan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bilgi boyutunun

varyans analizi sonucunda $F_{(5,1282)} = 8.483$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Post Hoc testlerinden Tukey testi kullanılmış ve Fen lisesi ($\bar{X} = 16.431$)- Meslek lisesi ($\bar{X} = 15.525$), Fen lisesi- İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 15.606$), Anadolu lisesi ($\bar{X} = 16.110$)- Meslek lisesi grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Merak boyutun incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 11.812$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen Lisesi ($\bar{X} = 17.815$)- Anadolu lisesi ($\bar{X} = 17.186$), Fen lisesi- Meslek lisesi ($\bar{X} = 16.301$), Fen lisesi-İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 16.593$), Anadolu lisesi-Meslek lisesi grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

İlgi boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 9.586$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen lisesi ($\bar{X} = 16.981$)- Anadolu lisesi ($\bar{X} = 16.625$), Fen lisesi- Meslek lisesi ($\bar{X} = 15.965$), Fen lisesi-İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 16.325$), Anadolu lisesi-Meslek lisesi grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Denetim odağı boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 5.245$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen lisesi ($\bar{X} = 18.224$)- Meslek lisesi ($\bar{X} = 16.965$), Fen lisesi-İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 17.468$) grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Anahtar figür boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 4.769$, $p < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen lisesi ($\bar{X} = 11.440$)-Meslek lisesi ($\bar{X} = 10.422$), Anadolu lisesi ($\bar{X} = 11.308$)- Meslek lisesi, Meslek lisesi-İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 11.587$), Anadolu lisesi-Meslek lisesi grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Zaman perspektifi boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 9.234$, $p < .05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey

Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen lisesi ($\bar{X} = 11.082$)-Meslek lisesi ($\bar{X} = 10.250$), Fen lisesi-Anadolu lisesi ($\bar{X} = 10.691$), Fen lisesi - İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 10.475$), Anadolu lisesi- Meslek lisesi grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Planlama boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 8.524$, $p < .05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen Lisesi ($\bar{X} = 28.819$)-Meslek lisesi ($\bar{X} = 26.396$), Fen lisesi - İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 27.250$), Anadolu lisesi ($\bar{X} = 28.197$) - Meslek lisesi grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Benlik kavramı boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 7.604$, $p < .05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen lisesi ($\bar{X} = 16.339$)-Meslek lisesi ($\bar{X} = 15.163$), Fen lisesi-Anadolu lisesi ($\bar{X} = 15.942$), Fen lisesi - İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 10.475$), Anadolu lisesi - Meslek lisesi grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Araçsal yardım boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 7.097$, $p < .05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen lisesi ($\bar{X} = 23.849$)-Meslek lisesi ($\bar{X} = 20.706$), Fen lisesi-Anadolu lisesi ($\bar{X} = 22.199$), Fen lisesi - İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 22.100$) grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Kariyere ilişkin modelleme boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 3.700$, $p < .05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen lisesi ($\bar{X} = 21.382$)-Meslek lisesi ($\bar{X} = 18.655$), Fen lisesi-Anadolu lisesi ($\bar{X} = 20.004$) grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Sözel teşvik boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 13.643$, $p < .05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen lisesi ($\bar{X} = 22.587$)-Meslek lisesi ($\bar{X} = 19.319$), Fen lisesi-Anadolu lisesi ($\bar{X} = 20.155$), Fen lisesi-İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 19.731$) grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

Duygusal destek boyutu incelendiğinde ise $F_{(5,1282)} = 8.752$, $p < .05$ istatistiksel olarak anlamlı farklılık hesaplanmıştır. Farklılığın kaynağını tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış, Tukey testi sonuçlarına göre Fen lisesi ($\bar{X} = 24.817$)-Meslek lisesi ($\bar{X} = 21.320$), Fen lisesi-Anadolu lisesi ($\bar{X} = 22.645$), Fen lisesi-İmam Hatip lisesi ($\bar{X} = 22.837$) grupları arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde ilköğretim II. kademesinde öğrenim görmekte olan 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri araştırmada elde edilen bulgular neticesinde mevcut bulunan literatür ışığında tartışılmasına ve yorumlanmasına yer verilmiştir. Kariyer gelişimine yönelik yapılan çalışmalara baktığımızda ülkemizde özellikle ilköğretim öğrencilerine yönelik kariyer gelişimini inceleyen araştırmaların oldukça az olduğunu görmekteyiz. Özelde ortaöğretime nazaran ilköğretim II. kademeye yönelik araştırmaların birkaç çalışmayla sınırlı kaldığını görmekteyiz. Bu sebeple literatürde ilköğretimin II. kademesinde okumakta olan öğrencilerin kariyer gelişimine yakın olarak kullanılan araştırmalardan faydalanılmaktadır.

Araştırmada, ilk olarak kariyer gelişimi ve alt boyutları cinsiyet grupları açısından incelenmiştir. Bulgulardan elde edilen sonuçlara göre ortaokulda okuyan kız ve erkek öğrencilerin kariyer gelişim düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar 8. sınıftaki kız ve erkek öğrencilerin kariyer gelişimleri arasında fark olmadığını bulan araştırmanın (Yayla ve Bacanlı, 2011) ve cinsiyet ile kariyer gelişiminde anlamlı bir fark olmadığını bulan (Can ve Taylı, 2014) araştırmalarla farklılık göstermektedir.

Bunun yanında bu araştırmanın sonuçları ilköğretim II. kademedeki kız öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin, erkek öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinde yüksek olduğu sonucuna ulaşan (Sapmaz, 2010; Bakır ve Büyükgöze Kavas, 2017) araştırmayla benzerlik göstermektedir.

Uygulamış olduğumuz “Çocuklarda Kariyer Gelişim Ölçeği” ve “Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği” alt boyutlarının sonuçlarına baktığımızda ise bilgi, merak, denetim odağı, zaman perspektifi, benlik kavramı, sözel teşvik ve duygusal destek alt boyutlarında kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Kız öğrencilerin bilgi, merak, denetim odağı, zaman perspektifi, benlik kavramı, sözel teşvik ve duygusal destek düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre kız öğrencilerin mesleki alanla ilgili bilgilerin nasıl elde edileceği ve kullanılacağına yönelik daha çok farkındalık kazandıklarını

göstermektedir. Kız öğrencilerin merak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendileri ve çevreleri hakkında bilgi edinmek amacıyla daha çok inceleme/araştırma yaptıklarını göstermektedir. Bunun yanında kız öğrencilerin zaman algılarının oldukça iyi olduğunu geçmiş, gelecek ve içinde bulunulan zamanın farkındalığını yakalayarak kariyere yönelik daha emin adımlar atabildiklerini söyleyebiliriz. Sözel teşvik ve duygusal destek gibi unsurların kız öğrenciler üzerinde önemli bir yere sahip olduğunu, ebeveynler tarafından cesaretlendirilmelerinin kariyer gelişiminde çok etkili olduğunu söylenebilir.

Anahtar figür ve kariyere ilişkin modelleme alt boyutuna baktığımızda kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Erkek öğrencilerin anahtar figür ve kariyere ilişkin modelleme boyutundaki düzeyleri kız öğrencilerden yüksektir. Buradan hareketle erkek öğrencilerin mesleki gelişimlerinde anne-baba, akrabalar, öğretmenler gibi yakın çevrelerinde bulunan kişilerin etkilerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Toplumun cinsiyet algısı ve rol atfetmeleri sebebiyle kadınların yerinin ev olduğu ve birincil işlevlerinin eş ve anne olduğuna inanılmaktadır. Erkek çocuklara iş ve meslek alanlarının tanıtımı ve onlara üretim merkezlerinin bizzat tanıtımı gibi hususlar bu konuda etkili olmaktadır. Toplumumuzun sosyo-ekonomik düzeylerini göz önüne aldığımızda kız öğrencilerin etrafında iş hayatında çalışan kadınların az olmasının anahtar figür ve kariyere ilişkin modelleme boyutunda etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada ikinci olarak kariyer gelişimi ve alt boyutları sınıf düzeyine göre incelenmiştir. Alt boyutlara baktığımızda bilgi ve denetim odağında alınan puanların 8.sınıfta daha yüksek olduğunu görülmektedir. Yani sınıf düzeyi arttıkça bilgi ve denetim odağı boyutlarının yükseldiğini söylenebilir. Öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça mesleklere yönelik bilgilerinin ve davranışlarında kontrol derecesinin arttığını söylemek mümkündür. Bu açıdan baktığımızda bu iki alt boyut önceki araştırmaları (Can & Taylı, 2014; Sapmaz, 2010; Bacanlı ve Sürücü, 2011; Yazar, 1997) desteklemekle beraber genel anlamda farklılaşmaktadır. Araçsal yardım boyutu ise 7.sınıf öğrenilerinde daha yüksek çıkmaktadır. Burdan yola çıkarak sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin ebeveyn desteğini daha az algıladıkları söylenebilir. Doğal olarak ebeveynler çocukları büyüdükçe, farkındalıkları arttıkça desteklerini azalttıkları görülmektedir. Zaten sorumlu bir birey olarak yetişen öğrenciler sınıf

düzeyi arttıkça kendi ayakları üstünde durmak istemekle beraber sorumluluklarının daha çok farkına varabilmekteler. Daha alt sınıflarda öğrenciler anne ve babanın desteğine daha çok ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Kariyer gelişimi ve alt boyutlarına gidilmek istenen lise türüne göre incelendiğinde ise sırasıyla en yüksek puanların Fen lisesi, Anadolu/İmam Hatip lisesi ve Meslek lisesi olduğu görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığının, 2018 yılında uygulamaya koyduğu yeni liselere geçiş sistemi (LGS) modelini düşünerek yapmış olduğu nitelikli okul kavramı burada önemli görülmektedir. Öğrencilerin Fen lisesi gibi merkezi sınav neticesinde yüksek puan ile öğrenci alan okulları hedef olarak belirleyip çalışmalarına yön vermeleri kariyer gelişim düzeylerinin yüksek çıkmasında beklenen bir sonuç olarak kabul edilemektedir. Çünkü hedeflerin yüksek tutulması öğrencilerin performanslarını etkilemekte ve geleceğe yönelik daha sağlıklı planlar yapmasını sağlamaktadır. Böylelikle kendi kişisel özelliklerinin farkında olan bireyler mesleki anlamda gerekli araştırmaları yaparak daha disiplinli çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca bu süreç içerisinde azimli duruşu ve ideallerine ulaşma gayreti ebeveynlere tesir ederek onların dikkatini celbetmekte ve desteklerini arttırmaktadır. Çünkü aile çocukların başarılarını ve yüksek performanslarını gördükçe desteklerini artırma konusunda motive olmaktadır. Öbür taraftan yeni LGS sistemi neticesinde sınavsız olarak mahalli yerleştirme neticesinde meslek lisesi gibi okullara yerleşen öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerini düşük olması da beklenen bir sonuçtur. Genel olarak sınav neticesinde alınan puanların yüksek olması derecesinde yerleşilen okulla doğru orantılı olarak kariyer gelişim düzeyi artar denilebilir.

Kariyer gelişimi ve ebevyn desteğinin alt boyutları incelendiğinde bilgi, merak/araştırma, ilgi, denetim odağı, planlama, anahtar figür, zaman perspektifi, benlik kavramı, araçsal yardım, kariyere ilişkin modelleme, sözel teşvik ve duygusal destek gibi boyutların yüksek puanla öğrenci alan Fen lisesi gibi okullarda daha yüksek çıktığını söylenebilir. Bu bağlamda kendini tanıyan, bilen ve farkında olan birey mesleklere yönelik geniş çaplı araştırmalar yaparak bilgi toplamakta; bu bilgiler ışığında kendi seçimleri planlayarak geleceğe yönelik çalışmalarını yapmaktadır.

Kariyer gelişim sürecinde en önemli unsurlardan biri de hiç şüphesiz ailelerdir. Ebeveynler gelişim sürecinde olan çocuklarını her anlamda destekleme çabasına

girmektedir. Her anne baba çocuğunun başarılı olmasını isteyerek geleceğe yönelik iyi bir meslek sahibi olmasını ister. Ailenin çocuklarına vereceği destek geri dönütlerle daha da iyi olabilmektedir. Çocuk sürekli bilgi almaya yönelik faaliyetler yaptığında, devamlı olarak araştırma çalışmalarına katıldığında doğal olarak ebeveynler çocuklarının öğrenme faaliyetlerini daha çok destekleyecektir. Ama çocuk öğrenmeye istekli değilse aile de bu duruma karşı çaresiz kalmakta ve çözüm yollarında problem yaşayabilmektedir. Bunun sonucu ebeveynlerin çocuklara olan desteğini ister istemez etkilemektedir. Her anne babanın çocuğundan bir beklentisi vardır. Her anne baba çocuğunun iyi bir meslek edinerek güzel bir hayata sahip olmasını ister. Her anne baba, çocuğunun kendilerinden daha iyi bir konuma gelmelerini ister.

Günümüzde aileler eğitim ve öğretim faaliyetlerine oldukça önem vermektedir. Çocukların eğitim faaliyetlerine ev/araba alma gibi ihtiyaçlarından daha fazla önem vermektedir. Çocuk psikolojisini daha iyi anlamak amacıyla daha fazla adımlar atmaktadır. Sağlıklı bireyler yetiştirmek amacıyla gerekli profesyonel yardımları alabilmektedir. Araştırma sonuçlarına baktığımız zaman da bunları görebilmekteyiz. Anne babalar çocuğun gelişimlerini olumlu yönden etkileyecek davranışlar sergilemektedir.

Genel itibariyle baktığımızda öğrencilerin ulaşmak istediği hedefler yükseldikçe kariyer düzeyleri de yükselmektedir. Çünkü iyi bir liseye gitmek isteyen öğrencilerin iyi bir üniversite hayali olmaktadır. Doğal olarak daha prestijli bölümler de okumak istemektedirler. Üniversite hayali olmayan sadece zorunlu eğitimden dolayı liseyi bitirmek isteyen bunun için de düşük puanlı ya da puansız okulları tercih eden öğrencilerin kariyer düzeyleri düşük çıkmaktadır. Bu öğrencilerin kariyer düzeylerinin düşük çıkması beklenen bir durumdur. Bu yönüyle bu araştırma daha önceden yapılan (Can, 2012) araştırmadaki aynı sonuçlara ulaşılmıştır. Ailelerin beklentileri de çocuklar üzerindeki desteklerini etkilemektedir. Yeterince bilinçli olmayan aileler çocuklarının başarılı olmadıklarını görünce tamamen umutlarını kesmekte ve herhangi bir iş kolunda çalışmasını istemektedir. Bunun sebebi çocuğun maddi olarak bir yük olmaktan çıkıp ev ekonomisine katkı sağlama düşüncesi yatmaktadır. Bu şekilde bilinçsizce işlerde çalıştırılan akademik başarısı düşük olan öğrencilerin kariyer gelişimleri olumsuz etkilenmekte ve zamanla bu olumsuzluklar

içinde kaybolmaktadır. Bu şekilde yapılan yanlış yönlendirmeler ülkemizin nitelikli iş gücünü de olumsuz etkilemekte ülke ekonomisine zarar vermektedir.

Bitirilmek istenen en son okul/program türü incelendiğinde ise alt boyutlardaki en yüksek puanlar doktora, yüksek lisans, üniversite, 2 yıllık yüksekokul, lise şeklinde olduğunu görmekteyiz.

Araştırma sonuçları incelendiğinde doktora yapmak isteyen öğrencilerin sadece liseyi bitirmek isteyen öğrencilere göre kariyer gelişim düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan anladığımız kadarıyla hedeflerini yüksek tutup; hedefleri uğruna planlı, düzenli, disiplinli çalışan öğrencilerin kariyer düzeyleri daha yüksek çıkmaktadır. Kariyer gelişimine bir süreç olarak bakmaktayız. Bu süreç içerisinde kişilik özelliklerinin ve çevresel faktörlerin etkisiyle bireylerin eğitim-öğretim yaşantılarının ilk zamanlarından itibaren kariyer gelişimleri şekillenmeye başlamaktadır.

Genel olarak velilerin çocuklarını ilk yıllardan itibaren en iyi okullara ve en iyi öğretmenlere gönderme çabası içinde oldukları görülmektedir. Bunun altında yatan neden olarak çocuklarının sıkı bir disiplin davranışı içerisinde her anlamda gelişimlerini sağlayarak daha çok akademik başarı endeksli iyi okullara devamını sağlayıp yüksek bir kariyer basamağına çıkmalarını sağlamaktır. Temelde gözlenen anlayış ise iyi bir ilköğretim hayatı demek iyi bir lise demektir; iyi bir lise demek güzel bir üniversite/bölüm demektir. İyi bir bölümden mezun olmak ise hem aileler açısından hem de çocuklar açısından geleceğe yatırım yapmak demektir. İmkânları yüksek, rahat, güzel, keyifli bir yaşamın yolu iyi bir meslek sahibi olmaktan ve sahip olunan potansiyelin değerlendirilmesinden geçtiğine inanılmaktadır. Hiç şüphesiz ki meslek, insanların yaşamları üzerinde önemli bir role sahiptir. Kişi kendi potansiyelini, kişiliğini, psikolojik ve sosyolojik olgularını mesleğe yansıtmaktadır.

Mesleki rehberlik ve kariyer psikolojik danışmanlığı günümüzde oldukça ihtiyaç hissedilen bir alandır. Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı; bireylerin kişisel özelliklerini, değerlerini, yeteneklerini ve ilgilerini göz önüne alarak hizmet vermeye çalışan profesyonel bir süreçtir. Kariyer gelişimi uzun vadeli devam eden bir süreçtir. Tabii olarak bu sürecin ayrılmaz parçası ailedir. Hayata gözlerini aile içinde açan birey bu çevresel faktör içinde büyümektedir. İlk eğitimini anne babadan almaktadır.

Bu sebeple kariyer gelişiminde anne ve babanın rolleri önemli görülmektedir. Bireylerin kariyer gelişimlerini her aşamasında anne ve babanın izlerini görmek mümkündür.

Araştırmada, ilköğretim 7. ve 8.sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ebeveyn desteği ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmiştir. Bu bağlamda cinsiyet, sınıf düzeyi, gidilmek istene lise ve en son bitirilmek istenen okul/program açısından kariyer gelişim düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Araştırma sonucunda, ortaokul öğrencilerinin toplam kariyer gelişim puanlarının cinsiyete göre farklılaştığı; kız öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Böyle bir sonuçla karşılaşmamızda toplumsal rollerin ve toplumun cinsiyetlere atfettikleri kalıplaşmış düşüncelere karşı mücadele sonucunda oluştuğunu söylenebilir. Buna karşılık, sınıf düzeyi, algılanan sosyo-ekonomik düzey, anne babanın durumu gibi faktörlerin kariyer gelişim puanlarının yükselmesinde etkili olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sınıf seviyesi yükseldikçe daha yüksek bir mesleki farkındalık düzeyinde olması beklendik bir sonuçtur.

Bir başka önemli sonuçta, erkek öğrencilerin etrafında taklit ettikleri, örnek aldıkları ve mesleki gelişimlerinde etkili olan figürlerin olmasına karşın kız öğrencilerde böyle bir durumun olmamasıdır. Böyle bir sonuçla karşılaşmamızda iş hayatında kadınların erkeklere oranla daha az yer edinmiş olmasını gösterilebilir. Bu nedenle kız öğrencilerin mesleki bakış açıları üzerinde etkili olacak figürlerin zenginleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için okullarda meslek tanıtım çalışmaları yapılırken bu durum göz önüne alınarak planlama yapıp kadın meslek çalışanlarına daha çok yer verilebilir.

Öğrencilerin gitmek istedikleri lise türünün niteliği arttıkça kariyer gelişim düzeylerinin de arttığını görmekteyiz. Bunun sonucu olarak en son bitirmek istediği okul/programın seviyesi arttıkça kariyer gelişim düzeyinin arttığı görülmektedir. Yani öğrencilerin hedeflerine bağlı olarak kariyer düzeylerinin de arttığı söylemek mümkündür.

5.1. Öneriler

1. Okullarda mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı oluşturulurken öğrenci hedefleri göz önüne alınmalıdır. Öğrencilerin ufkunu açacak, ideallerini şekillendirecek, yüksek hedefler edinebilecekleri programlar düzenlenmelidir.
2. Üst eğitim kurum ziyaretleri yapılmalı, iş dünyası tanıtılmalı, fabrikalar gibi üretim merkezlerine ziyaretler yapılmalıdır.
3. Topluma hitap edebilen, halktan biri olan ve önemli işlere imza atan meslek elemanları okullara davet edilerek “meslek tanıtım günleri” düzenlenmelidir.
4. Özellikle eğitim-öğretim kurumlarında aile eğitim programlarına yer verilmelidir. Böylelikle ebeveynlere çocuklarla iletişim konusu başta olmak üzere gelişim dönemleri, mesleki rehberlik, kariyer gelişimi... gibi konularda bilgi verilerek bu süreçte aktif rol almaları sağlanmalıdır. Ayrıca okul dışında kariyer gelişimi açısından ne gibi çalışmaların yapılacağı okul-öğretmen-veli işbirliği ile koordine edilmelidir. Çocukların gelişim dönemleri dikkate alınarak çeşitli oyunlarla bu süreç zenginleştirilebilir.
5. İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimlerine yönelik daha geniş kapsamlı olarak 5,6,7 ve 8.sınıfların dahil edildiği çalışmaların yapılması alana ve uygulayıcılara katkı sağlayacaktır. Bu sebeple ilköğretim II. kademe (5,6,7,8.sınıf) öğrencilerinin kariyer gelişimlerine yönelik çalışmaların öncelikli olması gerektiği düşünülmektedir.
6. Okullarda meslek tanıtım çalışmaları yapılırken cinsiyet göz önüne alınarak planlama yapıp kadın meslek çalışanlarına daha çok yer verilebilir.
7. Okul psikolojik danışmanları / rehber öğretmenler aracılığıyla okul hedefleri ve öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda yerel ve ulusal düzeyde çeşitli projeler yapılabilir.
8. Mesleki rehberlik ve kariyer psikolojik danışmanlığı alanına katkı sunacak çalışmalar ilköğretimin birinci ve ikinci kademesini içine alacak şekilde yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, A. B., Kahraman, Ö. G., & Kılıç, Ş. (2008). Ergenlerin algıladıkları ebeveyn izleme ve destek davranışları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 1-14.
- Alçekiç, K. G. (2011). *Kariyer gelişimi açısından psikolojik danışmanların mesleki doyum ve değerlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayas, T., Deniz, M., & Kağan, M. (2010). Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramına dayalı örnek bir mesleki grup rehberliği çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1096-1117.
- Bacanlı, F. (2008). *Kariyer karar verme süreci*. R. Özyürek (Ed.), *Kariyer Yolculuğu* (S. 102-115) içinde. Ankara: Ses Reklam İletişim Hizmetleri.
- Bacanlı, F., & Sürücü, M. (2011). İlköğretim öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ebevyne bağlanma durumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 679-700.
- Bacanlı, F., Özer, A., & Sürücü, M. (2006). *Çocuklar için kariyer gelişim ölçeğinin faktör yapısı ve güvenilirliği*. 9. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunulan bildiri. İzmir.
- Bakır, V., & Büyükgöze Kavas, A. (2017). *Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişiminin sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Uluslararası El-Ruha Sosyal Bilimler Kongresi, Şanlıurfa.
- Başbakanlık (2018). *T.C. Başbakanlık kabine üyeleri*, https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_Cabinet.aspx adresinden 25.03.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Baysal, A. (2005). *Psikolojik danışma ve rehberlikte başlıca hizmet türleri*. A. Kaya (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik* (s. 150-168) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bostancı, H. (2015). *Kariyer farkındalığı geliştirme amaçlı grup rehberliği programı*. R. Özyürek (Ed.), *Çocuk Ergen ve Genç Yetişkinler İçin Kariyer Rehberliği Programları Dizisi*. Ankara: Nobel.
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F., & Doğan, H. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinliklerinin yordayıcılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 21, 125-136.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, A. (2012, Eylül). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Muğla.

- Can, A., & Taylı, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin kariyer gelişimlerinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 14(2), 321-346.
- Çoban, A. E. (2010). *Mesleki rehberlik*. M. Güven (Ed.), Psikolojik danışma ve rehberlik (s. 131-158) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdoğmuş, N. (2003). *Kariyer geliştirme kuram ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın.
- Evren, M. (1999). *Mesleki grup rehberliğinin cinsiyetleri farklı ilköğretim okulu sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluklarına, mesleki benlik algılarına ve mesleki tercihlerine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Ginzberg, S. W. Ginsburg, S. Axelrad, J. L. Herma, (1951). *Occupational choice: An approach to a general theory*. New York, Columbia University Press.
- Güneri, O.Y. (2016). Psikodinamik Yaklaşımlar. Yeşilyaprak, B. (Ed.). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya* içinde (s. 136-165). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güneş, A. (2015). *Kariyere ilişkin ebeveyn desteği ölçeği'nin Türkçeye uyarlaması* Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hamamcı, Z. (1996). *Aile rehberliğinin anne babaların meslek gelişimi konusunda düzeyleri ve çocuklara yardımcı olmaya yönelik tutumlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hamamcı, Z., & Hamurlu, M. K. (2005). Anne babaların meslek gelişimine yardımcı olmaya yönelik tutumları ve bilgi düzeylerinin çocuklarının mesleki kararsızlıkları ile ilişkisi. *Eğitim Fakültesi Dergisi* 6(10), 55-69.
- Herr, E. L., Cramer, S.H., & Niles, S.G. (2004). *Career guidance and counseling: Through the lifespan (6th ed.)*. Boston: Pearson Education Inc.
- Işık, E. (2014). Çocuk kariyer gelişimi ile yaşam doyumu ve durumluluk kaygı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *İlköğretim Online* 13(2), 682-693.
- Kapıkıran, Ş. (2016). Ebeveyn akademik başarı baskısı ve desteği ölçeğinin psikometrik değerlendirmeleri ve yapısal geçerlik: ortaokul ve lise öğrencileri. *Ege Eğitim Dergisi* (17) 1, 62-83.
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi(17.baskı)*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kesici, Ş. (2005). Ortaöğretim öğrencilerinin anne baba tutumlarının ve rehberlik ihtiyaçlarının mesleki karar verme zorluklarını yordaması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 329-339.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı. kuramlar, uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel.

- Kuzgun, Y. (2008). *Meslek danışmanlığı: kuramlar uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2011). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2014). *Zeka ve yetenekler*. Y. Kuzgun, & D. Deryakulu (Ed.), Eğitimde bireysel farklılıklar (s. 13-72) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- MEB. (2017). *Rehberlik hizmetleri yönetmeliği*, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/11/20171110-2.htm> adresinden 20.03.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Neccar, M. (2017). Suriye'den Türkiye'ye göç: nedenler, sonuçlar ve umutlar, (çev.Tuba ERKUT). *İlahiyat Akademi Dergisi 3(4)*, 185-198.
- Önür, H. (2013). Gelir düzeyinin eğitim imkanlarından yararlanma düzeyine etkisi: Süleyman Demirel fen lisesi ve Atatürk lisesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 2(18)*.
- ÖSYM. (2017). *Lisans yerleştirme sınavları sayısal bilgiler*, <http://www.osym.gov.tr/TR,13312/2017-osys-yerlestirme-sonuclarina-iliskin-sayisal-bilgiler.html> adresinden 19.03.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Özdemir Yaylacı, G. (2007). İlköğretim düzeyinde kariyer eğitimi ve danışmanlığı. *bilig 40*, 119-140.
- Özgüven, İ. E. (2003). *Endüstri psikolojisi*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Özyürek, R. (1995). *Fen bilimleri alanını seçen öğrencilerin kariyer yetkinli beklentisi ile kariyer seçenekleri zenginliği ve üniversiteye giriş sınavlarındaki performansları arasındaki ilişki*. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer psikolojik danışma kuramları: çocuk ve ergenler için kariyer rehberliği uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Pişkin, M. (2002). *Çocuğun kariyer planlamasında ailenin rolü. İçinde 2001 yılı aile raporu. (s.245-272)*. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Pişkin, M. (2012). Kariyer gelişim sürecini etkileyen faktörler. B. Yeşilyaprak (Ed.), mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya (s. 43-87) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Sapmaz, H. İ. (2010). *İlköğretim 11. kademe öğrencilerinin kariyer gelişim düzeyleri ile ilgi ve yetenekleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (kesitsel bir çalışma)*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sharf, R. S. (2010). *Applying career development theory to counseling (5th ed.)*. Belmont, CA: Brooks Cole Cengage Learning.

- Siyez, D. M. (2012). Gelişimsel yaklaşımlar. B. Yeşilyaprak (Ed.), Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: kuramdan uygulamaya (s. 171-217) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Spencer, G. N., & Harris-Bowlsbey, J. (2013). Career development interventions in the 21st century. F. Çeviri Editörü: Korkut-Owen, & O. Çeviren: Yerin Güneri içinde, *21. Yüzyılda Kariyer Gelişim Müdahaleleri* (s. 324-344). Ankara: Nobel.
- Spencer, G. N., & Harris-Bowlsbey, J. (2013). Career development interventions in the 21st century. F. Çeviri Editörü: Korkut-Owen, & D. M. Çeviren: Siyezi içinde, *21. Yüzyılda Kariyer Gelişim Müdahaleleri* (s. 364-407). Ankara: Nobel.
- Super, D. (1980). A life-span, life-space approach to career development. *Journal of Vocational Behavior*, 16, 282-298.
- TBMM. (2015). *Mevsimlik tarım işçilerinin sorunlarının araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu*, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss.716.pdf> adresinden 24.03.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- TBMM. (2018, 26 02). *Türkiye Büyük Millet Meclisi milletvekili dağılımı*, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekillerimiz_sd.dagilim adresinden 24.03.2018 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Turner, S. L., Steward, J. C. ve Lapan, R. T. (2004). Family factors associated with sixth-grade adolescents' math and science career interests. *The Career Development Quarterly*, 53, 41-52.
- Uygun, Z. (2011). *Örgüt Kültürünün Kadın Çalışanların Kariyer Gelişimleri Üzerine Etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yayla, A., & Bacanlı, F. (2011). İlköğretim 8. Sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İlköğretim Online* (10) 3, 1148-1159.
- Yaylacı, G. Ö. (2007). İlköğretim düzeyinde kariyer eğitimi ve danışmanlığı. *Bilgi* 40, 119-140.
- Yazar, A. R. (1997). *Genel lise ve meslek lisesi öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yeşilyaprak, B. (1986). Gençlere meslek seçiminde yapılacak yardımlar. *Eğitim ve Bilim Dergisi* (10),59, 28-32.
- Yeşilyaprak, B. (1995). Mesleki gelişim kuramları üzerine bir eleştirel değerlendirme. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2(6), 43-49.

Yeşilyaprak, B. (2006). *Eğitimde rehberlik hizmetleri (13.baskı)*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yeşilyaprak, B. (2012). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.

EKLER

EK 1: Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: Kız Erkek
2. Okulunuz:.....
3. Sınıfınız: 7. Sınıf 8. sınıf
4. Yaşınız:.....
5. Kaç kardeşsiniz(Kendiniz dâhil)? :.....
6. Anneniz sağ mı? : Evet Hayır
7. Babanız sağ mı? : Evet Hayır
8. Anne ve babanız birlikte mi? : Evet Hayır
9. Ailenizin Gelir düzeyi: Düşük Ortanın altı Orta ortanın üstü ( ) Yüksek
10. Gitmek istediğiniz lise türü: Fen Lisesi Anadolu Lisesi Meslek lisesi İmam-Hatip lisesi Sosyal Bilimler Lisesi Güzel sanatlar ve Spor lisesi
11. Bitirmek istediğiniz en son okul: Lise 2 yıllık yüksekokul Üniversite Yüksek lisans Doktora

EK 2: Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği Kısa Formu

Aşağıdaki ölçekte 52 soru bulunmaktadır. Her soruyu dikkatle okuduktan sonra sayfanın sağ tarafındaki üç ifadeden size en uygun olanın üzerine çarpma (X) işareti koyunuz. Lütfen soruları cevapsız bırakmayınız. Katıldığımız için teşekkür ederiz.

1. Değişik meslekleri merak ediyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
2. Okulda neler öğreneceğimi merak ediyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
3. Okulda öğrendiğim bilgiler bende merak uyandırır.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
4. Ailem meraklı biri olduğumu söyler.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
5. Arkadaşlarım meraklı biri olduğumu söyler.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
6. İçinde yaşadığım dünyayı kütüphanelere giderek araştırmaktan hoşlanırım.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
7. Yeni bilgiler öğrenmek için kitap okuyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
8. Okulda öğrendiklerimden daha fazlasını öğrenmeye çalışıyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
9. Meslekler hakkında daha fazla bilgi toplamak istiyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil
10. Meslekler hakkında bilgi toplamaya önem veriyorum.	Bana uygun	Kararsızım	Bana uygun değil

EK 3: Kariyere İlişkin Ebeveyn Desteği Ölçeği Kısa Formu

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Aşağıda anne ve babanızın sizin meslek kararınıza olan desteğine ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyup, her bir ifade için “kesinlikle katılmıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılmıyorum” seçeneklerinden hangisi sizin için doğruysa, o seçeneğe (X) işareti koyunuz. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız. Teşekkürler...					
1. Annem ve babam ödevlerimi iyi yaptığımda beni ödüllendirirler.					
2. Annem ve babam bana bir gün mesleğimde kullanabileceğim şeyleri öğretirler.					
3. Annem ve babam ileride seçeceğim mesleğime yardımcı olacak dersleri seçerken yardım ederler.					
4. Annem ve babam bana gelecekte mesleğimde kullanabileceğim becerileri öğreten küçük işler verirler.					
5. Annem ve babam ödevlerimi yapmama yardım ederler.					
6. Annem ve babam bana gelecekteki mesleğim ile ilgili becerileri öğretecek okul dışındaki aktiviteleri yapabilmem için izin verirler.					
7. Annem ve babam öğrendiklerimin bir gün mesleğimde bana nasıl yardımcı olacağı hakkında benimle konuşurlar.					

Ek 4: Etik Kurulu İzni

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURUL KARARLARI

KARAR TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR SAYISI
27.12.2017	12	2017/ 272-322

KARAR NO:
2017 – 321

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS'ın danışmanlığında Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek lisans öğrencisi Vedat BAKIR'ın "Çocukların Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği ve Sosyo-Demografik Değişkenlerin Rolü" konulu yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışması okunarak görüşüldü.

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Ayşenur BÜYÜKGÖZE KAVAS'ın danışmanlığında Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek lisans öğrencisi Vedat BAKIR'ın "Çocukların Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği ve Sosyo-Demografik Değişkenlerin Rolü" konulu yüksek lisans tezine ilişkin anket çalışmasının kabulüne oybirliği ile karar verilmiştir.

ASLI GİBİDİR.

EK 5: Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzni

T.C.
KAHTA KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 67746015-44-E.963138
Konu : Anket

15/01/2018

KAHTA KAYMAKAMLIK MAKAMINA

İlçemiz TPAO Atatürk Ortaokulu Rehber Öğretmeni Vedat BAKIR 03/01/2018 tarihli dilekçesi ile; Samsun 19 Mayıs Üniversitesi PDR Anabilim dalında Yüksek lisans yaptığını ve "Çocuklarda Kariyer Gelişiminde Ebeveyn Desteği ve Sosyo-Demoğrafik Değişkenlerin rolü" adlı tez çalışması için İlçemiz Ortaokullarında ekte sunulan anket çalışmasını uygulamayı talep etmektedir.

İlçemiz ortaokullarında ekte sunulan anketin 15-19.01.2018 ve 05-09.02.2018 tarihleri arasında uygulanması hususunu olurlarınıza arz ederim.

İbrahim Halil TÜNÇMEN
İlçe Milli Eğitim Müdürü

OLUR
15/01/2018

Ahmet Gazi KAYA
Kaymakam

Adres: KAHTA HÜKÜMET KONAĞI
KAHTA/ADİYAMAN
Elektronik Ağ: kahta.meb.gov.tr
e-posta: kahta02@meb.gov.tr

Bilgi için: TEMEL EĞİTİM 118

Tel: 0 (416) 725 50 45
Faks: 0 (416) 725 50 62

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 1c04-601a-3c77-98a5-e6a9 kodu ile teyit edilebilir.